

פרשת השבוע "תצוה" – בענייני הפורים" (ובו כמה עניינים ופרק "נחשבה")

בית צדיקים יעמוד (סיפור לפורים)

מאת הרב רבי יאיר וינשטוק שליט"א

ר"נ? (צ"ב דהרי לפי דברי רבא לא שייך לומר נוסח של הלל כיון דאכתני עבדי אחשורוש אגן ואולי ההלכה כרבא שהוא בתראה כלפי ר"נ ואולי פסק המאירי כדברי ר"נ שהיה רבו של רבא ובמקום זה לא חל הכלל של הלכה כבתראה).

ונראה היה לומר בביאור הדבר, דאפשר דכוונת רב נחמן קריאתה זו הילולה, דהלל של פורים נקבע על ידי קריאת המגילה וההלל של פורים חלוק מכל הלל של כל השנה, דבכל השנה כולה אומרים את ההלל המצרי ואילו בפורים נוסח ההלל הוא על ידי קריאת המגילה, ולפיכך נחלקו הפסוקים על המאירי דהיכא שאין לו מגילה יצא ידי חובתו בקריאת ההלל, דאף קריאת ההלל לא יצא ידי חובתו כי אין זו המטבע של הלל של פורים.

עוד יש לומר דכיון דתיקנו קריאת המגילה משום פרסומי ניסא לפיכך לא תיקנו חיוב הלל כי עיקר החוב הוא לפרסם את הנס ואין בהלל שום פרסום נס, וכוונת רב נחמן לא הייתה לומר שיש חובת קריאת הלל ויוצאים ידי חובה בקריאת המגילה, אלא אדרבה להיפך דאחר שחייבו לקרוא את המגילה בהכי פטרו את חובת ההלל וזו היא כביכול הלילא דפורים, ויש לכאורה מקום ראיה לכך מדברי הרמב"ם (פ"ג מהלכ' חנוכה הל' ו') שכתב וז"ל "ולא תקנו הלל בפורים, שקריאת המגילה היא הלל". משמע דאין כאן חובה נוספת של הלל, אלא שבקריאת המגילה יוצאים בזה עניין ההלל, ואין חובה של הלל בפני עצמה, ומי שלא יהיה לו מגילה אין כל עניין שיאמר את הלל. משמע מדברי הרמב"ם דלא כהמאירי. אולם אין זה דיוק גמור בדברי הרמב"ם, דאפשר לומר דיש איזה קיום דין של הלל בקריאת המגילה ורק שלא תיקנו לקרותו בנוסח של הלל של כל השנה, ועדיין אין לנו כל הכרע מה יעשה במידה ואין לו מגילה.

ברם בדברי הרמב"ם בהקדמה למניין המצוות כתב וז"ל "וצוו לקרות את המגילה בעונתה כדי להזכיר שבחיו של הקב"ה וכו' כדי לברכו "ולהללו" ומשמע מפשטות לשונו דעיקר קריאת המגילה נתקנה נמי כדי להללו ושפיר שייך לומר דיש חיוב לומר הלל בפורים אלא שיוצאים בקריאת המגילה את חובת ההלל, אבל במידה ואין מגילה יקרא לכל הפחות הלל ואדרבה לפי זה שיטת הרמב"ם אזלא כשיטת המאירי, וצ"ע בזה.

א) האם יש סוג של חיוב הלל בפורים? (מדברי מו"ר מרן הגרמ"ד שליט"א משיעורי התלמידים)

איתא בגמ' במגילה "ת"ר ארבעים ושמונה נביאים ושבע נביאות נתנבאו להם לישראל, ולא פחתו ולא הותירו על מה שכתוב בתורה, חוץ ממקרא מגילה. מאי דרוש? אמר רבי חייא בר אבין אמר רבי יהושע בן קרחה, קל וחומר, ומה מעבדות לחירות אמרינן שירה, מחיים למוות לא כל שכן. אי הכי הלל נמי נימא? לפי שאין אומרים הלל על נס שבחוצה לארץ, יציאת מצרים דנס שבחו"ל היכי אמרינן שירה? כדתניא, עד שלא נכנסו ישראל לארץ הוכשרו כל הארצות לומר שירה, משנכנסו לישראל לארץ לא הוכשרו כל הארצות לומר שירה. רב נחמן אמר קרייתא זו הלליא. רבא אמר, בשלמא התם עבדי ה' ולא עבדי פרעה, אבל הכא הללו עבדי ה' ולא עבדי אחשורוש? אכתני עבדי אחשורוש אגן. בין לרבא בין לרב נחמן קשיא, והא תניא משנכנסו לארץ לא הוכשרו כל הארצות לומר שירה, כיון שגלו חזרו להכשירן הראשון.

מקושית הגמ', אי הכי הלל נמי נימא, יש לדייק דכוונת הקושיא הייתה דאיכא חובת אמירת הלל מלבד חובת אמירת שירה, לפיכך אין די בקריאת המגילה שהיא לפרסם את הנס, אלא סברה הגמ' שצריכים לומר הלל ככל חובת אמירת שירה על הנס, ואיזו מטבע שירה יש בקריאת המגילה? על זה מתרצת הגמ' דקריאת המגילה עצמו יש בזה שני דברים, את עצם פרסום הנס ואת עצם אמירת השירה, לפיכך אין כבר עניין לומר הלל דיוצאים את שתי החובות בבת אחת. ויש לכאורה לומר על פי הסבר זה דהיכא דחל יום הפורים בשבת ואין קוראים את המגילה בשבת תהא לכאורה חובה לומר את ההלל, שהרי איכא חובת שירה בו ביום ואין במה להיפטר.

ובאמת מצינו בדברי המאירי דהעלה במי שאין לו מגילה יאמר את הלל, ונראה דהסיק להלכה דאיכא תרתי חובות בפורים, חובת פרסומי ניסא וחובת אמירת שירה על הנס ואם יש לו מגילה יוצא הוא את שתי החובות בקריאת המגילה, אבל מי שאין לו מגילה חייב לכל הפחות לומר את הלל כדי לצאת חובת ההלל. ברם הוא שיטה יחידה ולא נמצא כן בפוסקים. וצ"ע אמאי לא סברו כדברי המאירי והלא כך היא פשטות דברי

איתא בגמ' במגילה (דף ד' ע"א) "אמר רבי יהושע בן לוי, פורים שחל להיות בשבת שואלין ודורשין בענייניו של יום. ואקשינן, מאי איריא פורים אפילו יו"ט נמי, דתניא משה תיקן להם לישראל שיהיו שואלין ודורשין בענייניו של יום, הלכות פסח בפסח, הלכות עצרת בעצרת והלכות חג בחג? פורים איצטריכא ליה, מהו דתנימא נגזור משום רבה קמ"ל". ופרש"י שואלין ודורשין, מעמידין תורגמן לפני החכם לדרוש אגרת הפורים ברבים, משום דרבה דגזר לקמן בקריאת מגילה, שמא יעבירה ארבע אמות ברה"ר אף כאן גזרו דרשה אטו קרייה".

וצ"ב אמרי הוי ליה פשיטא לגמ' דכמו שמשא רבינו תיקן לדרוש את ההלכות של כל חג בחג כך יהיה חיוב של דרשת פורים בפורים ודלמא רק לרגלים תיקן משה זאת ופורים אינו נכלל בכלל זה (כפי שלא מצינו הלכה לדרוש בהלכות חנוכה בחנוכה מהאי דינא) וביותר צ"ע, דהא דינא דשואלין ודורשין בענייניו של יום הוי הלכה מדין תלמוד תורה ואילו דין קריאת המגילה הוא הלכה של פרסומי ניסא, ויש בזה נפקמ"נ גדולה בעניין, במי שאינו מבין את הנאמר, שאם זו הלכה מדין תלמוד תורה הוא אינו יוצא ידי חובת תלמוד תורה, ומכל מקום מקיים הוא את מצוות קריאת המגילה שעיקר עניינה לפרסם את הנס, וא"כ הא דאמר ריב"ל דבפורים שחל להיות בשבת שואלין ודורשין בענייניו של יום ולכאורה זו העצה כדי לקיים את מצוות קריאת המגילה שאי אפשר לקיימה ביום זה, ויש בזה משום פרסומי ניסא. והכי נראה בדברי הרמב"ם (פ"א מהל' מגילה ה' י"ג) "ושואלין ודורשין בהלכות פורים באותה שבת כדי להזכיר שהוא פורים". ברם יש להקשות, מאי מקשה הגמ' מאי איריא פורים אפילו יו"ט נמי, והא עניין אחר הוא ואין לו כל שייכות עם הלכות שואלין ודורשין, דכל עניין של שואלין ודורשין הוא מדיני תלמוד תורה שיהיו עוסקים בענייניו של יום (וגם כשקוראים את ענייני המועדים בתורה הוא גם מדיני תלמוד תורה) ואילו עניין השאלה ודרישה בהלכות הפורים נועד בשביל לקיים בזה את חובת הפרסום הנס שיש באותו יום ואין לו כל שייכות עם עניין שואלין ודורשין של המועדות, וזוהי לכאורה תמיחה עצומה.

עוד צ"ב בדברי הגמ' דמפשטות דברי הגמ' משמע דכל ההלכה הזאת ששואלין ודורשין מהלכות הפורים נאמר רק כשפורים חל בשבת וכיון שאין את מקרא המגילה צריכים לדרוש בענייני המגילה כדי להזכיר את היום (כלשון הרמב"ם) ויש לשאול האם בפורים שחל להיות בחול אין צריכים לשאול ולדרוש בהלכות היום? מה נאמר אין צורך שהרי יוצאים ידי חובה בקריאת המגילה, ברם הרי בפשטות נראה מדברי הגמ' בקושייתה מאי איריא פורים אפילו יו"ט נמי שיש גם עניין של שואלין ודורשין הכללי (דאלי"כ אין מקום לקושיא כפי שהובא לעיל), ולפי מה שנתבאר דעניין שואלין ודורשין הוא דין של לימוד תורה ויש לתמוה איך אפשר לצאת ידי חובת תלמוד תורה בקריאת

והנה יש לעיין במצוות קריאת ההלל אי הוי דווקא בנוסח אמירת אלו פרקי התהילים שאמרם דוד, או דאפשר לצאת ידי חובתו בכל דבר שיש בו כדי להלל את הקב"ה ולא חייב לומר בדווקא את ההלל המצרי, והנה בגמ' בפסחים (דף קי"ז ע"א) איתא, הלל זה מי אמרו? ר' יוסי אומר אלעזר בני אומר משה וישראל אמרוהו בשעה שעלו מן הים וחלוקין עליו חבריו לומר שדוד אמרו, ונראין דבריו מדבריהן, אפשר ישראל שחטו את פסחיהן ונטלו את לולביהן ולא אמרו שירה? ולכאורה צ"ע מה הראיה? אה"נ בשעה ששחטו ישראל את פסחיהם ונטלו את לולביהן אמרו שירה אבל לא אמרו את ההלל הזה שדוד אמרו ויוצאים ידי חובה בכל סוג הלל שיש והם אמרו את הנוסח שלהם, ועדיין אין לנו ראייה מי אמר את ההלל הזה דיתכן שדוד אמר של פרקי התהילים שאמר דוד, א"כ יש לר' יוסי ראייה חזקה שמשא וישראל תיקנו את אמירת ההלל, דהרי לא יתכן ששחטו את פסחיהם ונטלו את לולביהם ולא אמרו את ההלל, אלא ע"כ שהם תיקנו אותו ולא דוד המלך ע"ה.

ובעיקר הספק אי קריאת ההלל הוי דווקא בנוסח המסוים או שאפשר לצאת ידי חובה בכל נוסח שמהלל את השי"ת יעוין ברמב"ם (ספר המצוות שורש א') שהקשה על שיטת הבה"ג שמנה את קריאת ההלל למצוה וז"ל והשתכל ממי שישמע לשונם נאמרו לו למשה מסיני וימנה קריאת ההלל ששבח בו דוד ע"ה את האל יתברך שצוה בה משה עכ"ל, כלומר הרמב"ם תמה דהיאך אפשר לומר שזו הלכה למשה מסיני שיאמרו את ההלל שתיקן דוד, ע"כ צ"ל דזו היא רק תקנתא דרבנן ולא נמנה בין המצוות. ברם הרמב"ן ז"ל (אות ט"ו) השיג על דבריו דאין מכאן כל השגה על הבה"ג דאה"נ כבר ניתנה המצוה הזאת בסיני אלא דלא היה בזה נוסח מסוים ובא דוד ותיקן נוסח מסוים של הלל והרי זה כמו התפילה דאף היא דאורייתא אלא שאת נוסח התפילה תיקנו אנשי כנסת הגדולה ואין בזה כל סתירה, וקודם לכן כל אחד היה מתפלל בנוסחו שלו וכמו כן נאמר שכל אחד הלל את הקב"ה בנוסח שלו עד שבא דוד ותיקן נוסח מסוים.

ולכאורה נראה שבה גופא נחלקו הרמב"ם והרמב"ן, דהרמב"ם סבר דאין נוסח אחר מלבד הנוסח שאמרו דוד ומינה הוכיח שע"כ שלא היה חיוב מסיני לומר הלל שהרי את ההלל אמר דוד (וצ"ב כששחטו את פסחיהן ונטלו את לולביהן מה אמרו הרי עוד לא היה נוסח הלל). ברם הרמב"ן ז"ל ס"ל דשפיר אפשר לומר הלל בכל נוסח אלא שרבנן קבעו מטבע מסוים של הלל וע"כ שפיר אפשר לומר דחובת ההלל היא מסיני וכל אחד אמר את ההלל לפי צחות לשונו, אלא שלשון הגמ' בפסחים קשה דהרי פשטות נראה שאת הנוסח הזה לא דוד תיקן אלא משה וישראל, וצ"ע ליישב העניין.

ב) בעניין ששואלין ודורשין בפורים שחל להיות בשבת (מכתבי התלמידים וקצת הוספות)

דאיכא גבייכו, קרי לכו מלכותא קטיעא. (וגנאי גדול הוא להם שחסר להם מהמלכות).

ולפירוש זה אם לא היה אחשורוש מולך על כל העולם
 כולו לא הייתה הצרה כל כך גדולה, שהרי לא היה בידו הכוח לגזור ולהשמיד ולהרוג את כל היהודים בעולם, ואם כן לא היה הורג גם את יהודי ממלכותו כדי שלא יקראו לו מדינה קטועה, אבל עכשיו שמלך על כל העולם כולו היה בידו כוח לגזור להשמיד ולהרוג את כל היהודים ובאופן כזה לא היו קוראים לו מדינה קטועה, כיון שזה מחולק בכל העולם כולו וכל האומה אינה יותר קיימת. לפי זה יתפרש הפסוק באופן הפשוט, ויהי בימי אחשורוש, אין ויהי לשון צער, שהיה בימיו צער גדול ליהודים, וכל כך למה? מפני שהיה מושל על כל העולם בהם היו יהודים והיה ביכולתו להשמיד את כל האומה ח"ו, בלי להותיר ממנה שריד ופליט, וכל הצרה זה כי מלך מהודו ועד כוש שבע ועשרים ומאה מדינות, אבל אם לא היה מולך על כל העולם כולו לא היה ביכולתו להשמיד ולהרוג את כל היהודים.

(ב) איתא במדרש רבה (פ"ג נח ג') ר' עקיבא היה יושב
 ודורש והציבור מתנמנם ביקש לעוררן, אמר מה ראתה אסתר שתמלוך על שבע ועשרים ומאה מדינה? אלא תבוא אסתר שהייתה בת בתה של שרה שחייתה קכ"ז ותמלוך על קכ"ז.

וצריך להבין למה דווקא ר' עקיבא דרש זאת? עוד יש לתמוה, למה זכתה אסתר למלוך על מאה ועשרים ושבע מדינות, אם תאמר בזכות שבאה משרה שחייתה מאה ועשרים ושבע שנים, למה א"כ לא זכתה למלוך על מאה שבעים וחמש מדינות כנגד מי שיצאה ממנו אברהם אבינו שחי מאה שבעים וחמש שנים?

מבאר הרבי ר' יהונתן ז"ע ב"מדרש יונתן" על פי הגמ' בפסחים (דף כ"ב ע"ב) "תניא שמעון העמסוני ואמרי ליה נחמיה העמסוני היה דורש כל אתין שבתורה, כיון שהגיע לאת ה' אלוקיך תירא פירש, אמרו לו תלמידיו, רבי, כל אתים שדרשת מה תהיה עליהן? אמר להם כשם שקיבלתי שכר על הדרישה כך אקבל שכר על הפרישה, עד שבא ר' עקיבא ודרש, את ה' אלוקיך תירא לרבות תלמידי חכמים.

והנה אמרינן בגמ' בנדרים (דף ל"ב ע"א) אמר רב אבהו אמר ר' אלעזר, מפני מה נענש אברהם אבינו ונשתעבדו בניו למצרים מאתים ועשר שנים? מפני שעשה אנגריא בתלמידי חכמים, שנאמר וירק את חניכיו ילידי ביתו". והנה רבי עקיבא דרש את ה' אלוקיך תירא לרבות תלמידי חכמים, ולשיטת ר' עקיבא חטא אברהם בכך שעשה אנגריא בתלמידי חכמים לפיכך לא זכתה אסתר למלוך על מאה שבעים וחמש מדינות כנגד שנותיו של אברהם, ומה שזכתה היה בזכות שרה אמנו שעליה נאמר שלא חטאה חטא כל שהוא, הלכך רק רבי עקיבא שדרש את ה' אלוקיך תירא לרבות תלמידי חכמים לומר עד כמה חומר הביזוי של תלמידי חכמים שעל זה לא היה לאברהם את הכוח להעביר לאסתר את הזכות

המגילה שכל מהותה עניין של פרסומי הנס ואין צורך להבין את המגילה וצ"ע.

מיהו נראה למו"ר הגרמ"ד שליט"א דבהך דינא
 דפורים שחל להיות בשבת גדר הקיום של פרסומי ניסא הוא בעניין של תלמוד תורה אלא שיש בזה מלבד הלכות תלמוד תורה גם דין קיום פרסום הנס אף כשקורא זאת בחול שכל מהות הקריאה לפרסם את הנס, ובכה"ג אין צריכים להבין את תוכן המגילה, אבל עתה שנתקנה הלכה של שואלין דורשין בהלכות הפורים, ודאי שיש גם חובה להבין הנאמר ובאמת ברמב"ם לא הוזכר כלל שדורשים את אגרת הפורים, אלא אמר שואלין ודורשין בהלכות הפורים, דזה עניין דרישת הלכות הפורים כפשוטו וזה ודאי צריך להיות על ידי הבנה וזה גם עולה כזכר לנס, אולם בדברי רש"י במגילה שם נראה שהיו דורשים את האגרת עצמה ברבים, ולכאורה היו מפרשים אז את המגילה ובכך מסבירים את תוכן הנס, ובזה ודאי שייך יותר עניין פרסומי ניסא [וגם מובן יותר מה שאמרו בגמרא דלא ידרשו ס"ד דיהיה אסור משום גזירה דרבה שמא יעבירה ד' אמות ברה"ר והנה אי דורשים באגרת הפורים דהיא המגילה א"כ יש לחוש שמא הדרשן עצמו עלול להעביר את המגילה ד' אמות ברה"ר, קמ"ל דכיון שהכלל לא מוציאים לא חיישינן, אבל אם רק דורשים בהלכות הפורים, מאי שנא מכל שבת שדורשים לעם ולא חוששים וע"כ כיון שלא היו דורשים מתוך ספרים אלא בע"פ לא היה מקום לחשש הזה, משא"כ בפורים דורשים מתוך ספר המגילה ולהכי יש מקום לחשש, ונראה ע"כ דגם הרמב"ם מפרש כרש"י דמה שדורשים בהלכות היינו מתוך אגרת הפורים, ולהכי היה מקום חשש כזה, ודו"ק היטב.

ג) ביאורים מספרים על המגילה.

(א) ויהי בימי אחשורוש, הוא אחשורוש המולך מהודו ועד כוש שבע ועשרים ומאה מדינה" ודרשו בגמ' במגילה (י' ע"ב) ויהי בימי וגו', אמר ר' לוי ואיתימא ר' יוחנן דבר זה מסורת בידנו מאנשי כנסת הגדולה כל מקום שנאמר ויהי אינו אלא צער".

ועדיין צריך להבין למה הוכנס עניין הצער לגודל
 המדינה שהייתה שולטת על קכ"ז מדינות, דלכאורה היו צריכים לחלק את זה לפסוקים שונים? וכתב בספר "כתנות אור" בשם הרבי ר' יהונתן ז"ע דהצער היה על זה שפזרן בין האומות ויבואר פי דברי הגמ' פסחים (דף פ"ז ע"ב) אמר רב אושעיא, מאי דכתיב צדקת פזרונו בישראל, צדקה עשה הקב"ה בישראל שפזרן לבין האומות (שלא יהיו יכולים לכלותם יחד) והיינו דאמר ליה ההוא מינא לר' חנינא אגן מעלין מיניכו (טובים אנו ממכם) כתיב בכו כי ששת חדשים ישב שם יואב וכל ישראל עד הכרית כל זכר באדום ואילו אגן איתנכו גבן כמה שנים ולא קעבדין לכו כל מידי. אמר לו, רצונך יטפל לך תלמיד אחד, נטפל לי ר' אושעיא אמר לו משום דלא ידעיתו היכי תעבדו, תכלינן כולחו ליתנייהו מאי

מוכח מינה שאם לא היה רבי חנינא תדרדיון מוסר נפשו בשעת הגזירה לא היה נשרף כטענת רבי יוסי בן קיסמא ואכן כלפי ר' יוסי בר קיסמא נהגו בכבוד מלכים, ברם רבי חנינא סבר שמן הדין חייבים למסור את הנפש וצריכים למסור את הנפש בגלל שעת הגזירה ולפיכך הביאו זאת בסמיכות כדי לומר שודאי יש לחסיד עליון למסור את הנפש ולא לקבל את טענת רבי יוסי בר קיסמא. וכך סבר ר' עקיבא כדמוכח בגמ' במס' ברכות (ס"א ע"ב) דמסר את נפשו על הרבצת התורה ולא שעה לטענת פפוס בן יהודה.

לפיכך לשיטתו אזיל ר' עקיבא שטען מה ראתה אסתר שלא מסרה את נפשה אף שהייתה קרקע עולם שהרי הייתה צדקת וחסדת ויש לה למסור את נפשה כדי לקדש את שמו ברבים. והכי כוונתה גמ' רבי עקיבא היה דורש כלומר בשעת גזירה שדרש בקהילות למסור את הנפש והציבור לא רצה לקבל את טענתו ולכך היה מתנמנם שסבר שאין למסור את הנפש בשעת סכנה שכוז. ועל כן ביקש רבי עקיבא לעוררם ואמר להם שיש היכי תמצוי שיש סכנת נפשות במעשה גם לאחרים ויש לעשות כסברתם כלומר לקבל את הגזירה ולא למסור את הנפש, והביא ראיה מאסתר שזכתה למלוכה כי למדה משרה שלא מסרה את הנפש כיון שהייתה בזה סכנה לאברהם וקיבלה שכר עבור זאת, ואכן יש צדק בטענתם. ברם עליהם לדעת שכל זה רק במקרה ומסכנים את הרבים במסירות נפשם, אבל אם כל הסכנה נוגעת רק למוסר עצמו אדרבה יש למסור את הנפש וזה הטעם שהצנועות מסרו את נפשן ולא אמרו שעת סכנה שאני.

(ברם יש לתמוה מגמ' ברכות שהרי רבי עקיבא הקהיל קהילות ברבים וסיכן את הרבים בכך, למה לא ירד למחתרת כדי שלא לסכן את הרבים, ואולי היה ידוע לרבי עקיבא שלא יזיק לאחרים ובאמת תפסו רק אותו, וגם במעשה דרבי חנינא בן תרדיון משמע שרק אותו תפסו ולא ניזוקו אחרים עמו, ולפיכך מסרו שניהם את נפשם כהצנועות. וכנראה צריך לומר שבשעה שבאו הרומיים כבר ברחו כל האנשים לנפשם ורק ר' חנינא בן תרדיון ורבי עקיבא נותרו ומסרו רק את נפשם ולא נפש האחרים, ורב פפוס טען על נפשו של רבי עקיבא שלא יקהיל כלל אחרים ואפילו אם האחרים לא ינזקו, כי אסור למסור את נפשו בשעת השמד כשלא תפסוהו ומבקשים להעבירו על עיקרי הדת, שהרי אין צריך לרוץ למסור את עצמו, ומה שאמרו שחייב למסור את נפשו להריגה כאשר כבר נמצא בידם ורוצים להעבירו על מצוות התורה כה"ג חייב למסור את נפשו למיתה אבל אם יכול לברוח ודאי צריך לעשות השתדלות ולברוח (והכי איתא בשלי"ה הק'), ועל זה אמר לו רבי עקיבא שאם לא ירביץ תורה ברבים לא תהיה לתורה קיום כי באין הרבצת תורה תתבטל מסירת התורה לחלוטין ודו"ק).

ד] ומרדכי ידע את כל אשר נעשה ויקרע מרדכי את בגדיו וילבש שק ואפר ויצא בתוך העיר ויזעק זעקה גדולה ומרה". ובפרש"י ומרדכי ידע, בעל החלום אמר

למלך על קע"ה מדינות, אבל מי שלא היה דורש כר' עקיבא לא היה יכול לומר דרשה זאת.

ג] עוד יש לעורר במדרש התמוה הנ"ל מפני מה היו הציבור מתנמנמים בדרשותיו של רבי עקיבא, ואיך עוררם ר' עקיבא בדרשה זו? וכתב בספר "משכנות ישראל" ליישב על פי דברי הגמ' בסנהדרין (דף ע"ד ע"ב) שתמחה והא אסתר פרהסיא הוי? (והרי נבעלה לעובד כוכבים ולא מסרה עצמה למיתה) ותירץ אביי, אסתר קרקע עולם הייתה. ופרש"י אינה עושה מעשה, הוא עושה בה מעשה לכן לא הייתה צריכה למסור את נפשה על גילוי עריות.

ברם יש לתמוה ע"י? מגמ' בכתובות (דף ג' ע"ב) דמשום הסכנה לא כנסו ביום ד' והקשו מאי סכנה? אמר רבה דאמרי בתולה הנשאת ביום הרביעי תיבעל להגמון תחילה, ואקשינן האי סכנה, אונס הוא? ותריצין משום דאיכא צנועות דמסרן נפשיהו לקטלא ואתיין לידי סכנה. ויש לתמוה, למה לא עשתה אסתר כמנהג הצנועות למסור את נפשן למיתה? והנראה ליישב, דיש לחלק, דאשה צנועה אינה רשאית להתחסד בנפש חברתה וכל שכן לא על חשבון הרבים, אבל כשזה נוגע רק לעצמה רשאית היא להחמיר על עצמה, הלכך אותן צנועות מסרו רק את נפשן למיתה ומותר היה להן והיו נכנסות לסכנה, וכדי להצילן עקרו את יום ד' כדי שלא תסתכנה. ברם כל זה שייך רק באדם יחיד, אבל אסתר כלל ישראל היה תלוי בשליחות שלה בבית המלך, ועל כן אין זה רק החשבון הפרטי שלה לפיכך אסור היה עליה להחמיר.

לפי"י? אפשר לפרש את תמיהת ר' עקיבא מה ראתה אסתר שתמלך ולא מסרה נפשה כמו כל הצנועות, אלא שלמדה זאת משרה אמנו שלא מסרה את נפשה בעת שנלקחה לפרעה אע"י דהיה שם ניסיון של ג"ע, משום שלא רצתה לחוב בחיי אברהם אבינו, ואותן צנועות לא הרעו במסירות נפשן לאחרים. והנה איתא בגמ' בע"ז (דף י"ח ע"א) תנו רבנן, כשחלה רבי יוסי בן קסמא הלך רבי חנינא בן תרדיון לבקרו, אמר לו: חנינא אחי, אי אתה יודע שאומה זו המליכה מן השמים, שהחריבה את ביתו ושפרה את היכלו והרגה את חסידיו ואבדה את טוביו ועדיין היא קיימת, ואני שמעתי עליך שאתה יושב ועוסק בתורה ומקהיל קהילות ברבים וספר תורה מונח לך בחיקך? אמר לו מן שמים ירחמו. אמר לו אני אומר לך דברים שלך טעם ואתה אומר לי מן השמים ירחמו? תמה אני אם לא ישרפו אותך ואת ספר התורה באש וכו'. אמרו לא היו ימים מועטים, עד שנפטר רבי יוסי בן קיסמא והלכו כל גדולי רומי לקברו והספידוהו הספד גדול ובחזרתן מצאוהו לרבי חנינא בן תרדיון שהיה יושב ועוסק בתורה ומקהיל קהילות ברבים וס"ית מונח לו בחיקו, הביאוהו וכרכוהו בס"ית והקיפוהו בחבילי זמורות והציתו בהן את האור והניחו ספוגין של צמר ושראום במים והניחום על לבו כדי שלא תצא נשמתו במהרה וכו' (לא מצאו סתירה לכבוד את גדול ישראל ובו זמנית לרדוף ולשרוף את התורה).

בחלום שום ממשות, ואפשר דבעל החלום הכוונה למלאך ומרדכי ידע שיש לזה ממשות ולפיכך חשש לחלום, אבל ר' מאיר סבר בשני החלומות שראה שהם מגיעים על ידי שד וחלומות כאלו אין להם ממשות ור' נתן סבר כיון שראוהו שנים חזקה שחלומות אלו הם אמת שבאו על ידי מלאך ויש בהם ממשות, לפיכך חש לזה ולפיכך הלך לפייס (ור' מאיר סבר דלא בכל עניין צריך לחוש שבא על ידי מלאך דרוב החלומות באים על ידי שד ויתכן שאפילו רובא דרובא דחלומות הם על ידי שד ולפיכך חייש למיעוטא לא לעשות מעשה בשל חלום).

עוד אפשר לומר דבאמת גם מרדכי עצמו לא ידע מי הוא שבא אליו בחלום, בר ממושה רבינו שהיה בדרגת הנבואה הגדולה ביותר, ואם היה מגיע אליו חלום היה יודע שבא על ידי מלאך ולפיכך נאמר "בחלום אדבר בו" ומכל מקום ר' נתן חשש כדי לפייס את רשבי"ג ור' מאיר סבר כיון דאין יודעים אין צריכים לחוש אפילו לזה. ומה שמרדכי חשש בגלל שנתנו בחלום טעם לגזירה מפני שהשתחוו לפסל בימי נבוכדנצר וגם עתה נהנו מסעודת אותו רשע ובכה"ג חוששים שמלאך נתגלה אליו בחלום כדי שיעשה צום וצעקה ודו"ק היטב.

ועדיין יש לשאול דמאן יימר לרש"י שבחלום נגלה לו העניין והלא אפשר שהשיג זאת ברוה"ק? ונראה לומר דע"כ השיג זאת בחלום ולא ברוה"ק, דבגמ' (מגילה דף ז' ע"א) נאמר דהמגילה נכתבה ברוה"ק ואיכא פלוגתא בגמ' מניין למדו זאת. ר' אליעזר אמר דכתיב "ויאמר המן בלבו" ומניין ידעו זאת אם לא שנאמר להם ברוה"ק. ר' עקיבא אמר כתיב "ותהי אסתר נושאת חן בעיני כל רואיה" ומנא להו כן? אלא ובדאי דברוה"ק השיגו זאת. ר' מאיר יליף לה שנאמר "ויודע הדבר למרדכי" שידע על עצת בגתן ותרש וזה יכול להיות רק ברוה"ק, ר' יוסי בר דרומסקית אמר מהכתוב ובבזה לא שלחו את ידם, רב יוסף אמר מהכא דכתיב וימי הפורים האלה לא יעברו מתוך היהודים" רב נחמן בר יצחק אמר "יוזכרם לא יסוף מזרעם" וזה הולך על העתיד וזה אפשר להשיג רק ברוה"ק ולא מצינו אחד שלמד זאת מהפסוק "ומרדכי ידע את כל אשר נעשה" על כרחך דלא השיג את הידיעה ברוה"ק אלא בעל החלומות נגלה אליו.

אך תקשי עדיין דמניין דעל ידי בעל החלומות ודלמא נודע למרדכי על ידי אחד משרי המלוכה שסיפר לו את האמת, או אולי נגלה אליו אליהו הנביא ומסר לו את הדבר? ויש ליישב את דברי רש"י על פי דברי הגמ' בחולין (דף קל"ט ע"ב) "אסתר מן התורה מניין? שנאמר "ואנוכי הסתר אסתיר את פני מהם". כלומר דורו של מרדכי ואסתר מצוין בהסתרת פנים ואיתא בחגיגה (דף ה' ע"ב) "אמר רבא אע"פ שהסתרת פני מהם (כלומר שלא יתגלה אליהם ברוה"ק) בחלום אדבר בו" ופרש"י ז"ל (בד"ה בחלום אדבר בו) דמראים לו בחלום כדי שיתפלל על הדבר" וכיון שכן כתב רש"י שפיר דידע מרדכי על ידי בעל החלומות על הגזירה וחשש לו ודו"ק היטב.

לו שהסכימו העליונים לכך, לפי שהשתחוו לצלם בימי נבוכדנצר ושנהנו מסעודת אחשורוש ובשפת"ח הביא ממהר"ש אלבץ ז"ע בעל "מנות הלוי" (בהקדמתו) שתמה עליו, שהרי בגמ' הובאו אלו כשתי דעות ומפני מה צירפם רש"י לאחד? ותיירץ דהא והא גרמו לגזירה, כי בלא חטא זה שהשתחוו לצלם לא הייתה נגזרת עליהם גזירה של כליה רח"ל. ואם לא היו אנשי שושן חוטאים כשנהנו מסעודתו של אותו רשע היה הקב"ה מאריך להם אף ולא היה גובה מהם בעת זו אלא בדור מאוחר יותר נמצא שעל זה נחתם דינם ודו"ק.

ועדיין צ"ב, מפני מה חשש מרדכי לבעל החלום והא כתיב "חלומות השוא ידברו" ואין בהם ממש (ורב חסדא אמר שחלום דלא מפשר כאיגרא בלא קריינא ובטל מאליו, ואולי אצל מרדכי היה מפשר ולא היה לו כל ספק במשמעות) אמנם אפשר היה לתרץ בפשיטות דכל זה מייירי באדם פשוט שאינו ראוי לקבל נבואה בחלום, אבל מרדכי היה גברא רבה ולכן צריך לחשוש לחלומות, אלא דיש לתמוה מגמ' בגיטין (דף נ"ב ע"ב) מעשה באפטרופוס של יתומים שהיה בשכנות של ר' מאיר והיה מוכר קרקעות היתומים וקונה בדמיהם עבדים ולא הניחו ר' מאיר לעשות כן כיון שקרקעות הוי נכסים של קיום ואילו עבדים הם נכסים שאינם בני קיום ואין למכור בנכסי יתומים שמפסידים בכך, ואחוו לר' מאיר בחלום אני להרוס ואתה לבנות, כלומר הקב"ה רמז לו שהוא רוצה להרוס נכסיהם של אותם יתומים על ידי שימכור האפטרופוס את הנכסים ויקנה בהם עבדים ואילו אתה מונע מהם את ההפסד. ואיתא בגמ' שלא אשגח ר' מאיר בחלום, משום דחלומות השוא ידברו. הרי שאף אדם גדול אין לו להתחשב בחלומות, וא"כ אמאי השגיח מרדכי בחלומות לעשות על פיהם צום בכי ומספד כדכתיב "ויזעק זעקה גדולה ומרה".

וכתב ב"אוצרות שלמה" (לגאון הנפלא רבי שלמה רבינו שליט"א) דר' מאיר שלא חשש לחלומות הולך לשיטתו במס' הוריות (דף י"ג ע"ב) דאמרו לר' מאיר ולר' נתן בחלום שילכו לפייס את רשבי"ג, ר' נתן הלך ואילו ר' מאיר לא הלך, משום דדברי חלומות לא מעלין ולא מורדין. ולשיטת רב נתן ודאי נוכל ליישב בפשיטות, שמרדכי חשש בשל החלום לגזרה חמורה ולפיכך לבש שק ואפר וצעק צעקה מרה, אלא שעדיין אין דברי רש"י מיושבים אליבא דר' מאיר, אמאי חשש מרדכי לחלום? ועוד דגם תירוץ זה אליבא דר' נתן אינו מחוור דין, דאפשר דאף לר' נתן לא חוששים לחלום, ברם בחלום זה היו שני שותפים, הוא ור' מאיר, לפיכך חשש ר' נתן שהחלום הוא אמת, אבל מן יימר דבחלום שחולם אותו אדם אחד חושש רב נתן לדברי חלומות ולפי זה לא קאי דברי רש"י לאף שיטה?

ברם מצינו בגמ' בברכות (דף נ"ה ע"ב) דרבא רמי כתיב "וחלומות השוא ידברו" וכתיב בחלום אדבר בו? ומשני כאן על ידי מלאך כאן על ידי שדים, כלומר אם החלום ניתן על ידי מלאך ראוי החלום לסמוך עליו דיש בו כעין מראה נבואה. אבל אם החלום נראה על ידי שד אין

בהמה נינהו, אבל במצוות שונות וגופים שונים אין מעבירין הקלה מפני החמורה.

ומכל מקום לעניין ברכת הלבנה כתב ב"תרומת הדשן" (תשובה ל"ה) יש להמתין עד למוצאי שבת ולא יקדש ברגע שתהא הלבנה ראויה לקידוש, משום דהתם המצוה נעשית יותר בצורה משובחת, לכן יש להמתין כדי לקיימה בהידור רב יותר, והסיק לכן שמצוה שאתה יכול אותה היום אבל לא מן המובחר אך מחר יהיה אפשר לקיים את המצוה מן המובחר, טוב להמתין למחר ואין בזה משום אין מעבירין על המצוות יעווי"ש. ולפי"ז לכאורה הדרא קושיין לדוכתא, דהרי היום המצוה קשה כי היא כרוכה בסיכון עצום, ואם נמתין למחר ויש עוד די זמן שתוכל לפעול את אותה פעילות בלי להיכנס לסכנת נפשות, למה שלא נדחה למחר כדי שתוכל לעשות את הפעולה ביתר שאת וביתר עוז? ונראה לומר דמצוה שכרוכה עם מסירות נפש עבור כלל ישראל הוי מצוה יותר בהידור ומשובחת היא, דעתה ודאי הוי המצוה לשמה גמורה כיון שהיא מוסרת את נפשה על הדבר, ולכן יש לקיימה עכשיו, ואדרבה אם תמתין יש לחוש שמא תחמיץ את המצוה ודו"ק היטב.

(מהרה"ג החו"ב בעל ויברך דוד שליט"א)

פרפראות לפרשת תצוה

"תצוה" בגימטריא "אשר", רמז שהשמן זית בא מחלקו של אשר כמבואר במנחות פ"ה ע"ב וברש"י פ' ויחי. ברוב השנים פרשת זכור נקראת עם פ' תצוה, וי"ל דהוא משום שפרשה זו פותחת בענין שמן זית, וידוע ששמן זית סגולה לזכרון כמבואר בהוריות י"ג ע"ב.

"ועשית בגדי קדש לאהרן אחיך" בגימטריא "סכתה לראשי ביום נשק", רמז שבגדי כהונה מגינים על ישראל, (והיינו משום שמכפרין כמבואר בזבחים פ"ח ע"ב).

"לכבוד ולתפארת" בגימטריא "בשוב רשע מדרכו וחיה", וכן בגימטריא "ארפא משובתם אהבם נדבה" רמז שבגדי כהונה מכפרים עם התשובה, וכן בגימטריא "כי אלהי אבי בעזרי ויצלני מחרב פרעה", רמז שבזכותם ניצולין מכל האויבים.

"מצנפת" בגימטריא "פי גבהו בנות ציון" רמז שמצנפת מכפרת על גסי הרוח כמבואר בזבחים פ"ח ע"ב, וכן "ויום המות מיום הולדו", כי זכירת יום המיתה ג"כ מכפרת על גסות הרוח.

"מצנפת" בגימטריא "ליל שפמרים", וכן בגימטריא "מה אקב לא קבה א-ל ומה אקעם לא זעם ה'", וכן "בצר לי אקרא ה'", וכן "באלה-ים אהלל דבר בה' אהלל דבר", כי המצנפת היא הכתר של הבגדי לבן, והיא תכלית החסד ללא שום דין.

"חשן משפט" בגימטריא "לא ישפב עד יאכל טרף", רמז שהיו נמלכים באורים ותומים לפני צאתם למלחמה, וכן בגימטריא "חמשה חלקי אבנים מן הנחל", שעמם נצח דוד המלך את גלית הפלשתי, וכן "עם לא ידעתי יעבדוני", וכן "והפכו נחליה לזפת" שהיא הנקמה שתהיה באדום, וכן "א-ל קנא ונקם ה' נקם ה' ובעל חמה".

"חשן משפט" בגימטריא "ושמחת בחגך", רמז שבסוכות ימי דין על המים, וגם שהם ימי שמחה על שיצאו זכאים בדין של ר"ה ויו"כ, וכן בגימטריא "זית רעקן".

"חשן משפט" בגימטריא "אני פי מלך שמו"ר" רמז שמשפטי התורה הם גזירת מלך ולא מושכלות, וכן בגימטריא "לא כהתה עינו ולא נס לחה", רמז שמשה אומר יקב הדין את ההר.

משל אסתר לאילת השחר

[ה] **"ואת פתשגן כתב הדת אשר נתן בשושן להשמידם נתן לו להראות את אסתר ולהגיד לה ולצוות עליה לבוא אל המלך להתחנן לו ולבקש מלפניו על עמה"** צ"ב מה הייתה הדחיפות כבר כעת לבקש מאת המלך ולהעמיד את אסתר בסכנה עצומה, שהרי איש לא היה מעז ללך ולבוא אל המלך בלי שיתבקש לבוא אל המלך והסכנה רחוקה הייתה ולא תתקיים רק באדר בעוד י"א חודש ומסתמא דעד אז יקרא לה המלך אליו? ובפשטות צ"ל דכיון שהיו הימים הללו ימי ניסן ובניסן נגאלו ובניסן עתידים להיגאל לפיכך ראה מרדכי עניין גדול להתעסק בהצלת כלל ישראל כבר עתה.

עוד אפשר לומר דהיה בזה דין "מצוה הבאה לידך אל תחמיצנה" והלא כאן נמצאת מצוות הצלת נפשות של כלל ישראל וכבר כתב בזה הרדב"ז (חו"ב סי' י"ג) גבי אדם שנחבש בבית האסורים והסכימו לשחררו ליום אחד ושלח לשאול לו איזה יום כדאי לו ליקח, האם יש עניין להמתין ליום הכיפורים, שהוא יום גדול וקדוש ביותר מימות השנה? ואמר לו הרדב"ז שאין מעבירים על המצוות ולפיכך המצוה הראשונה שתבוא לידו שאינו יכול לקיימה בבית הסוהר היא קודמת.

ולפי"ז גם בפני מרדכי עמדה מצוה חשובה שאסור להחמיצה לפיכך העדיף שכבר כעת תיכנס אסתר אפילו שיש בזה חשש סכנה כדי להציל את כלל ישראל וזכות מצוה זו תגן עליה שלא תגיע לכלל סכנה. ובעיקר דברי הרדב"ז צ"ב דיעוין ב"יחכם צבי" (סימן ק"ו) שהקשה מהא דאיתא במנחות (דף מ"ט ע"א) תמידים ומוספין איזה מהם קודם? ומוקמינן לה במוספין דהאידיא ותמידים של מחר, והספק הוא, האם תמידים קודמים, דתדיר ושאינו תדיר, תדיר קודם, או דלמא מוספין משום דמקודש. והנה לפי סברת הרדב"ז לא יובן הספק של הגמ' דפשיטא דמוספין דהאידיא קודמין דמצוה הבאה לידך אל תחמיצנה?

ויעוין בסוף דבריו דהסיק כדברי הרדב"ז ז"ל מדברי הגמ' במו"ק (דף ט' ע"א) ר' יונתן בן עסאמי ור' יהודה בן גרים אותבי, מאי דכתיב, פלס מעגל רגליך, וכתיב אורח חיים אל תפלס? ופרש"י (ד"ה פלס) פלס פירוש שקול המצוות ועיין בהן איזה מהם גדולה ועשה הגדולה, וכתיב אל תפלס דמשמע כל מצוה שתבוא לידך עשה אותה בין גדולה ובין קטנה ואל תניח קטנה מפני הגדולה. ותירצו בגמ', לא קשיא, כאן במצוה שאפשר לעשותה על ידי אחרים, כאן במצוה שאי אפשר לעשותה על ידי אחרים. ופרש"י (ד"ה מצוה שאפשר) דמצוה שאפשר לעשותה על ידי אחרים עשה אתה את הגדולה וחבריק את הקטנה, ומצוה שאי אפשר לעשותה על ידי אחרים אל תפלס, אלא מצוה הבאה לידך בין גדולה ובין קטנה עשה. וא"כ יש לומר דדברי הרדב"ז מיידי במצוה שאי אפשר לעשותה על ידי אחרים לפיכך יעשה את הראשונה שבאה לפניו ולא ימתין, והא דתמידין ומוספין שהסתפקו מי עדיף? משום דחשיבי כחד מצוה, דתרווייהו הוו עבודת הקרבנות וחד

כמלך על כסאו", וביארו המפרשים שם שהוא דמות תנין שיש בשמים והוא המנהיג את כל המזלות, (וכ"כ האבן עזרא והרד"ק בישיעה כ"ז א' והרלב"ג באיוב כ"ו י"ג, ועוד), ולפי דברינו נמצא ששורש כוחו של המן הרשע היה בתלי הזה.

ולפ"ז נראה בס"ד כוונה עמוקה בכתוב "ויסר המלך את טבעתו מעל ידו ויתנה להמן", דהנה ידוע בספרים הקדושים שע"י הטא עץ הדעת טוב ורע נעשה האדם עצמו כלול מטוב ורע ורצונותיו וחושיו מתהפכין תמיד מטוב לרע ומרע לטוב, וזו היא הזוהמא שהטיל הנחש בחוה, הכח המעורב מטוב ורע, ולפ"ז הנחש שפיתה את חוה היה הוא עצמו בבחינת עץ הדעת טוב ורע, וזה היה ג"כ בחינת מטה משה שנתהפך ממטה לנחש ומנחש למטה, בגלות הנחש שולט על המטה ובגאולה המטה שולט על הנחש, ומבואר בפרשת שמות שכשהיה המטה ביד משה היה מטה ושנעזב מידו היה לנחש, שכן כתוב: "ויאמר אליו ה' מזה מה זה בידך ויאמר מטה. ויאמר השליכהו ארצה וישלכהו ארצה ויהי לנחש וינס משה מפניו. ויאמר ה' אל משה שלח ידך ואחז בזנבו וישלח ידו ויחזק בו ויהי למטה בכפו", היינו שאחיזת הקדושה מכניעה את הרע שבו תחת הטוב, וכאילו כולו טוב, וכשנפרד מאחיזת הקדושה מתגבר הרע שבו, וכאילו כולו רע, וזהו ג"כ בחינת לוייתן נחש בריח, שהלוייתן הוא דג טהור כדאיתא בחולין ס"ז ע"ב והנחש טמא, נמצא שהתלי כלול מטוב ורע ומתהפך מרע לטוב ומטוב לרע.

והנה צורת התלי בשמים היא כעין טבעת כמ"ש בספר חכמוני⁴ פ"ו: "כשברא האלקים את הרקיע... ברא את התלי ממים ואש בדמות תנין גדול כנחש גדול עקלתון ועשה לו ראש זנב... ונטהו מקצה אל קצה כבריח נחש עקלתון, והעוקל שלו באמצע ארכו בחצי ונטייתו כטבעת עגולה וכל הכוכבים והמאורות והמזלות אדוקין בו", וכן כתב שם כמה פעמים "טבעת התלי", ולפ"ז יש לפרש: ד"ויסר המלך את טבעתו מעל ידו ויתנה להמן" היינו שהקב"ה מלכו של עולם⁵ הסיר את התלי מאחיזת כוחות הקדושה ונתנו לשלטון כח הטומאה של המן שהוא הנחש הקדמוני, ועי"ז ניתן לו הכח לקטרג על ישראל ולהביא עליהם גזירת שמד.

ולפ"ז נראה לבאר כמין חומר בס"ד מה שאמרו במגילה י"ד ע"א: "גדולה הסרת טבעת יותר מארבעים ושמונה נביאים ושבע נביאות שנתבאו להן לישראל שכולן לא החזירום למוטב ואילו הסרת טבעת החזירתן למוטב", ולכאורה תמוה הלשון "הסרת טבעת", הלא הסרת הטבעת היתה רק הכנה לגזירה ולא הגזירה עצמה, ולמה לא אמרו בפירוש "גדולה גזירתו של המן יותר ממ"ח נביאים", אמנם לפי מה שנתבאר נראה, דהנה כתב הגרי"א חבר בהרבה מקומות שמ"ח הנביאים הם כנגד מ"ח צורות של הכוכבים בשמים [מ"ח גימטריא כוכ"ב], והן כנגד מ"ח שערי בינה, ומשה רבינו הוא כנגד התלי המנהיג את כל הכוכבים והוא כנגד השער המ"ט שזכה לו משה רבינו (כמבואר בר"ה כ"א ע"ב), ולכן גזירתו של המן היה לה כח יותר ממ"ח נביאים כי נבואות הנביאים היו בבחינת מ"ח צורות הכוכבים, אך גזירת המן היתה בבחינת התלי שהוא המנהיג את כל המ"ח צורות, ולכן נקטו כאן דוקא "הסרת טבעת" כי במילים אלו נרמז ענין זה ששורש כוחו של המן היה מכח התלי שנהפך ממטה לנחש כמו שנתבאר.

ומכח התלי הזה באה הלידה, וכן "לידה" גימטריא מ"ט, כיון שבאה מכח השער המ"ט דוקא, וקודמים לה חבלי הלידה, שהם כנגד מ"ח השערים, "חבלי" גימטריא מ"ח.

והנה בשהש"ר פרשה ו' פיסקא כ"ה ועוד דוכתי איתא: "רבי חייא ור' שמעון בר חלפתא הוון מהלכין בהדא בקעת ארבל בקריצתה וראו אילת השחר שבקעה אורה אל ר' חייא רבה לר' שמעון בר חלפתא כך תהיה גאולתן של ישראל מצפצפת דכתיב

אמרינן ביומא כ"ט ע"א: "למנצח על אילת השחר... למה נמשלה אסתר לאילה לומר לך מה אילה רחמה צר וחביבה על בעלה כל שעה ושעה כשעה ראשונה אף אסתר היתה חביבה על אחשורוש כל שעה ושעה כשעה ראשונה, אמר רב אסי למה נמשלה אסתר לשחר לומר לך מה שחר סוף כל הלילה אף אסתר סוף כל הנסים".

מבואר מדברי רב אסי דלא רק אסתר נמשלה לאילה אלא כל הנס שנעשה על ידי אסתר נמשל ל"אילת השחר", וכן מבואר באסתר רבה פרשה י' פיסקא י"ד, דאיתא שם: "ר' חייא רבה ורבי שמעון בן חלפתא הוון מהלכין בהדא בקעתא דארבל וחזון את אילת השחר שבקעה את האורה אמר ליה רבי חייא רבה לרבי שמעון בן חלפתא כך הוא גדולתן של ישראל בתחלה קימעא כל מה שהולך הוא גדול ורבה והולך, מה טעם כי אשב בחשך ה' אור לי, כך בתחלה ומרדכי יושב בשער המלך ואחר כך יושב מרדכי אל שער המלך וגו' ואחר כך ומרדכי יצא מלפני המלך וגו' ואחר כך ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר", הרי שגאולת ישראל בזמן מרדכי ואסתר נמשלה לזריחת אילת השחר.

ונראה בס"ד בביאור עומק הענין ע"פ מה דאמרינן בב"ב ט"ז ע"ב: "אילה זו רחמה צר בשעה שכורעת ללדת אני מזמין לה דרקון שמכישה בבית הרחם ומתרפה ממולדה, ואלמלי מקדים רגע אחד או מאחר רגע אחד מיד מתה".

והנה ידוע שהמן נקרא נחש, כדאיתא בפתיחתא לאסתר רבה: "ונשכו הנחש, זה המן, שהיה נושף עמא כנחש", ובב"ר ט"ז ד': "ושם הנהר השני גיחון, זו מדי היה המן שף עמה כנחש, על שם על גחוןך תלך", וכן אמרינן בחולין קל"ט ע"ב "המן מן התורה מנין המן העץ", דהיינו ששורשה של קליפת המן הוא בחטא אכילת עץ הדעת טוב ורע שהיה ע"י פיתוי הנחש הקדמוני, ומבואר בספרים שחטא האכילה בסעודת אחשורוש היה מעין חטא האכילה מעץ הדעת טוב ורע, ולכן עי"ז באה גזירת המן הרשע שהיה משורש נחש הקדמוני², [איתא בספרים רמז לזה דכתיב בישיעה (י"ד כ"ט) "משרש נחש יצא צפע", וצפ"ע גימטריא עמל"ק].

והנה במשנה ע"ז פ"ג מ"ג נזכר שהיתה ע"ז בצורת דרקון, ופירש המרדכי שם ס' תת"מ: "דרקון הוא נחש בריח³ בשמים ושמו תלי הגדול ומושל במזלות", וידוע בספרים ש"לוייתן נחש בריח" הוא רמז לנחש הקדמוני, ולפ"ז הנחש הקדמוני ג"כ נקרא דרקון, וכן נקרא המן הרשע שהיה משורש נחש הקדמוני כנ"ל.

ולפ"ז הכל מכוון היטב, שגאולת ישראל בזמן אסתר נמשלה לאילת השחר, אך אילה זו רחמה צר, וקשה לה ללדת את גאולתן של ישראל, עד שהקב"ה הזמין לה את ה"דרקון" שהוא המן כמו שנתבאר, שהוא "הכיש" את ישראל ע"י גזירתו הקשה, ועי"ז דייקא באה גאולתם, ע"י ששבו בתשובה מכח הגזירה, [ושוב מצאתי ממש כך ביערות דבש שכתב: "ולכך המן כידוע במדרש דאסתר נמשלה לאילה כי אילה רחמה צר וקב"ה מזמין לה נחש, וכן היה אז שרחמה צר והקב"ה הזמין להם המן הנחש לשוך אותם והיו מולידיים וצמחה ישועה ע"י תשובה, וכן הוא בכל פיוטים כי המן נחש", וברוך שכיוונתי].

והנה במרדכי הנ"ל כתב עוד שהדרקון הוא התלי הגדול המושל במזלות, ומקורו הוא מה שאמרו בספר יצירה פ"ו: "תלי בעולם

¹ ובבבב"ר י"ד י"ב איתא: "א"ר פנחס שני אויבים לא נארו עד שהשלים עליהם שבעים פסוקים הנחש והמן הרשע, הנחש מבראשית עד ארור אתה מכל הבהמה שבעים פסוקים, המן מאחר הדברים האלה גדל המלך וגו' עד ויתלו את המן שבעים פסוקים, לתכלית שבעים נתלה על חמשים".

² ועומק הענין הוא שהנחש עצמו היה בבחינת עץ הדעת טוב ורע, וכמ"ש בזוהר ברעיא מהימנא רנ"ה ע"א: "אינון מסטרא דעץ הדעת טוב ורע דאתהפך ממטה לנחש ומנחש למטה לכל חד כפום עובדו", וע"י שאכל אדה"ר ממנו קיבל הנחש שליטה עליו.

³ נזכר בישיעה כ"ז א' ובאיוב כ"ו י"ג.

⁴ פירוש על ספר יצירה לרבינו שבתי דונולו הרופא (היה בזמן הגאונים), נדפס בסוף הספר יצירה.

⁵ כדאיתא במגילה ט"ו ע"ב ובמדרשים.

שליצנות היא כח אדיר ומאותה סיבה נאסרה הליצנות חוץ מליצנות של ויש כאן מקום לעורר כמה תמיהות.

א. מה היתה ליצנותו של עמלק?

ב. ההיתר של ליצנותא דעבודה זרה נאמר על כל גינוי של דבר רע א"כ למה נקטו של ע"ז דוקא?

ג. עמלק נלחם עם ישראל ברפידים ופרשו חז"ל לאחר שרפו ידיהם מהתורה, למה לא כתוב מפני שביטלו תורה?

ד. איך ניתן לבחון מה הקשר של האדם עם התורה?

(עפ"י פחד יצחק פורים ענין א')

על הכתוב "מצרף לכסף וכור לזהב ואיש לפי מהללו" מבאר רבינו יונה אם הוא משבח המעשים הטובים והחכמים והצדיקים תדע ובחנת כי איש טוב הוא ושורש הצדק נמצא בו וגו'. והמשבח מעשים מגונים או מהלל רשעים, הוא הרשע הגמור. יש לאדם תכונה שהוא מתבטל בפני דבר שהוא מחשיב אותו, כלומר אם אנו באים להעמיד למבחן את אופיו של האדם, עיקר השאלה היא תנועת ההתבטלות שלו, להיכן היא נוטה, כי התבטלות האדם נובעת מכח הכרת החשיבות. שבמידה שמכיר בחשיבותו של ענין תולד בו תנועה של התבטלות כלפי אותו ענין, ועיקר השאלה במבחן האדם הוא, איך תכונה זו מנותבת?

לשם המחשה, יתכן שלפנינו שני בני אדם, האחד **עוסק בתורה** בהתמדה "שטייגניסט" במלא המובן והשני **ההפך הגמור**. אבל לעומת זאת מוצאים אנו אצל **הראשון** תנועות של התבטלות, כי בשעה שנכנס אליו איש עסקים גדול, הוא מתמלא הערכה אליו... ואילו בשעה שנכנס אליו ת"ח הוא אינו זז ממקומו. והשני **הבטלן** בשעה שנפגש עם ת"ח משתלט בו יחס של חשיבות והתבטלות. על זה אמר רבנו יונה- כי אף אל פי שבשקידת הלימוד מצבו של הראשון הוא הרבה יותר גבוה משל השני, מכל מקום **הראשון** הוא הרבה יותר **רחוק** מן התורה מאשר השני מפני **ש"איש לפי מהללו"**. ואם כח הכרת החשיבות של האדם מכוון הוא לתורה- הרי זה מקרבו לתורה הרבה יותר מאשר גוף הלימוד בלי פעולתו של כח זה.

כעת נעבור שלב קדימה שזה בעצם חזרה אחורה, לשורשי כח החשיבות. עד עכשיו דברנו על אנשים שמשתמשים בתכונה הזו של החשיבות, והשאלה היתה האם הם מנתבים את זה למקום הנכון, וזה היה מבחנו של רבנו יונה, איש לפי מהללו, אבל האמת שלאותו כח של חשיבות בנפש יש מתנגד עצום, יש בנפשו של אדם נטייה חריפה לזלזול, ז"א מהלך בנפש שאינו רוצה לסבול שום חשיבות ו"בזילות ניחא ליה", שמו של כח זה הוא "ליצנות". מידת הליצנות כפי שנמצאת בנפש בשורשה, מטרתה למצוא את הפירצה בכל בנין של חשיבות, ע"מ לסתור את כל הבנין מתוכה של פירצה זו. "זה לעומת זה". שאיפתו של כח ההילול היא להרבות **חשיבות** בעולם, ולעומתו שאיפתו של כח הליצנות היא להרבות **זלזול** בעולם. כלומר גם אחרי שבחר האדם לגבור על הליצנות ולהשתמש בחשיבות, עדיין צריך הוא לנתב זאת לדברים טובים ובזה יבחן.

ואם נשאל מהו המקום אשר בו המציא האדם את החשיבות הגדולה ביותר, לשקר הגדול, בלי ספק זה- בעבודת אלילים. כי אין לך חשיבות יותר גדולה מן העבודה, ואין לך שקר יותר גדול מן האליל,

הרי כשאדם עובד לאליל, אומנם בשלב הראשון הצליח כח ההילול לנצח את כח הזלזול, כיון שכל מציאותה של עבודה היא הילול. אבל ההילול של ע"ז פועל בצורה הגרועה ביותר. נמצא שע"ז היא פסגת כח הילול בצד הרע. לכן בהיתר הליצנות נקטו חכמים דוגמא של ע"ז דוקא. אותו רוע של ע"ז ניזון מהכח שמתנגד לליצנות- כח ההילול, לכן טבעי לייחד את כח הליצנות נגד חטא זה דוקא.

כי אשב בחשך ה' אור לי בתחלה היא באה קימעה קימעה ואחר כך היא מנצנצת ובאה ואח"כ פרה ורבה ואח"כ מרטבת והולכת", מבואר שגאולת ישראל לעתיד לבא ג"כ נמשלה לאילת השחר.

וידוע שהגאולה נמשלה ללידה, וחבלי משיח הם כמו חבלי לידה, כמו שהוכיח רבינו הגר"א בביאור אגדת סבי דבי אתונא ד"ה נחש לכמה מיעבר, ע"ש בדבריו הקדושים.

ובסנהדרין צ"ז ע"ב אמרינן: "רבי אליעזר אומר אם ישראל עושין תשובה נגאלין ואם לאו אין נגאלין אמר ליה רבי יהושע אם אין עושין תשובה אין נגאלין, אלא הקדוש ברוך הוא **מעמיד להן מלך שגזרותיו קשות כהמן וישראל עושין תשובה ומחזירן למוטב**".

הרי להדיא שלעתיד לבא ג"כ יעמוד מלך שגזירותיו קשות כהמן שהוא יהיה אז בבחינת הדרקון המכיש את האילה, ועי"ז ישובו בתשובה ותהיה לידת הגאולה, ממש כמו שהיה בימי מרדכי ואסתר.

גימטריאות לפורים

בתהילים י' ב': **"בְּגִמְטְרוֹת רֶשַׁע יִדְלַק עֵינִי וְתִפְשׁוּ בְּמַזְמוֹת זֹו חֲשָׁבוּ"**, "ידלק עיני" בגימטריא מרדכי, רמז שהמן דלק אחר מרדכי ולבסוף נתפס במזימות אשר חשב, כמ"ש במגילת אסתר: "ישוב מחשבתו הרעה אשר חשב על היהודים על ראשו".

בתהילים י"א ה': **"ה' צְדִיק יִבְחֵן וְרֶשַׁע וְאֵהָב חֶמְס שְׁנֹאֵה נִפְשׁוּ"**, "צדיק יבחן" בגימטריא מרדכי, ולפ"ז ה"רשע ואהב חמס" הנזכר אח"כ הוא המן הרשע ימ"ש.

בתהילים ל"א כ"ב: **"בְּרוּךְ ה' כִּי הִפְלִיא חֲסֵדוֹ לִי בְּעִיר מְצוֹר"**, "כי הפליא חסדו לי" בגימטריא מרדכי, רמז למרדכי היהודי שהפליא ה' חסד לו בשושן הבירה שהיתה אז במצור, כלומר בצרה, כמ"ש והעיר שושן נבוכה.

"אֲבָל גְּדוֹל לַיהוּדִים וְצוֹם וּבְכִי וּמִסְפָּד" בגימטריא ו"יביאם אֵל גְּבוּל קְדָשׁוֹ" כי בזכות זה זכו אח"כ לעלות לא"י ולבנות את ביהמ"ק השני.

"דַּבְּרֵי הַפְּרִים" בגימטריא תעלומה, כי מנס פורים אנו רואים שכל המקרים הנראים לעינינו הם תעלומה שאין אנו יודעים את פשרה, וכן בגימטריא **"מִצְעָדִי גָּבַר פּוֹנְנוּ"**, שהקב"ה מכוון כל צעד וצעד של כל אחד ואחד שהכל יחד יביא את התכלית הראויה, וכן בגימטריא **"מִשְׁל וּמְלִיצָה"**, כי כל המאורעות הבאים על הפרט ועל הכלל אין להבינם כפשוטם אלא כולם משל ומליצה, ובכל דבר יש טעם עמוק בלתי נראה.

"אשר קרך בדרך... מאת הרב אלחנן סקוביץ שליט"א

בספר "הנהגות החפץ חיים" מסופר, שה"חפץ חיים" אף פעם לא אהב לצחוק ולא אהב שמספרים לפניו בדיחות, אך כשהיה מדובר על "ליצנותא דעבודה זרה" שם היה צוחק, ואף צוחק בפה מלא.

עד כדי כך, שיוסף הבלן של ראדין, היה בא אליו מפעם לפעם כדי לספר לו ליצנותא דעבודה זרה, כמו: שנסע פעם עם הכומר בימי חורף ולא היה לו עצים לחמם את עצמו. בלא אומר ודברים הוציא את העבודה זרה שלו, העשויה מעץ ושרף אותה לנגד עיניו המשתאות של הבלן...ומעשיות דומות לזה, ולא פסק פומיה מחי"ך, עד כדי כך שיוסף הבלן היה מתגאה שיש לו הכח לגרום שהח"ח ימלא פיו שחוק!

כוחה של ליצנות. "לץ תכה ופתי יערים" פרשו חז"ל "לץ תכה" –זה עמלק. עמלק עם כל רשעותו. מדוע לא מצאו חז"ל תואר יותר חמור לתארו מאשר בתואר "לץ"? מכאן אנו רואים

ב"זכרון משה" מינו רב חדש ת"ח רב שמקורביו היו קשורים בעקיפין לחוגים שהיו מעונינים לעצור את ה"פה הגדול" של ר' שלום.. הפה שיודע להכות ביהודים ה'פשרנים' הודיעו חגיגת שהרב החדש יתחיל למסור שיעור לבעלי בתים בליל שבת בספר "מנחת חינוך". ר' שלום לא התוכח "הוא יגיד בפנים ואני אדרוש בחוץ, אבל הרב מבריסק אמר לו שלא יבהל אלא ישאר בפנים וידרוש ויגיד כמימים ימימה, באותם ימים ר' שלום קיבל בתא הדואר מכתבים אנונימיים המבקרים את סגנון דרשותיו, הוא החליט ליסוע לב"ב ולהתייעץ עם החזו"א. כשהגיע ר' שלום וסיפר לו על מכתבי הביקורת ועל הבעיה עם רב בית הכנסת, אמר לו החזו"א דבר ראשון צריך לדעת מה כבודו אומר שם, ר' שלום לא הבין את כונתו, והחזו"א הבהיר לו שהוא פשוט רוצה לשמוע דרשה... ר' שלום התעטף ביראת כבוד, הזדעזע ואמר איך אני אדרוש כאן לפני מי אני ומה אני לדרוש לפניכם!? אך החזו"א האיץ בו לפתוח בדברים, "זאגט! זאגט! תגיד!" אמר החזו"א ומיד לקח כיסא והתישב מולו בענווה מופלאה... ר' שלום סגר את העינים והתחיל את ה"דרשה" בהתרגשות לאט לאט, בהתחלה היה לו קשה כל גופו נשטף בזיעה קרה במאמץ לקיים את ציוויו של החזו"א, לאחר שחלפו מספר רגעים עלה על דרך המלך והתחיל לדבר בשטף כמו ב"זכרון משה", החזו"א חייך הרבה בשעת הדרשה סיפר ר' שלום היו רגעים שפשוט צחק, דברתי כעשרים דקות, בסוף בסיום נעמד החזו"א ואמר- כך צריך לדבר! ואומרים שבהזדמנות מסוימת התבטא החזו"א- אם היו לעמ"י בתקופת ראשית צמיחת ההשכלה את ר' שלום ודרשותיו היו נמנעים עוד אסונות רבים.

ועיין לשונו של רש"י בפרשת זכור "אשר קרר" לשון קור וחום "צינך והפשירך מריתחתך" שהיו כל האומות יראים להלחם בכך ובא זה והתחיל, והראה מקום לאחרים. משל לאמבטי רותחת וכו'.. כלומר אין סוף הגדרתו של עמלק בזה שהוא בא ונלחם בישראל. אלא בזה שמלחמתו של עמלק גרמה זלזול בחשיבותם של ישראל. אלופי אדם, אילי מואב, ויושבי כנען, כולם קבלו את התוכחה של יציאת מצרים וקריעת ים סוף. האמבטיה היתה רותחת. נולדה חשיבות בעולם. אבל עמלק אינו יכול לסבול חשיבות. מהותו של ישראל- **כח ההילול** ומהותו של עמלק- הוא **כח החילול**. זה לעומת זה. עמלק לעומת ישראל, כח החילול לעומת כח ההילול. עם לידתה של כנסת ישראל בא לעולם כח הכרת החשיבות, האמבטיה היתה רותחת. רתיחות זו מתנגדת לעמלק במהותה, מפאת ההתנגדות הזו, קפץ לתוך האמבטיה וקיררה, פרץ פירצה וחשיבות זו ששמה כנסת ישראל, מתוך פירצה זו הוא רוצה להרוס את כל בנין החשיבות, שזהו שאיפתו של כח הליצנות מאז ומעולם. הגנות שנתפרשה בתורה על עשיו איננה במכירת הבכורה אלא "ויבז עשיו את הבכורה" כלומר, התלוצצות מן הבכורה, **לץ תכה- זה עמלק**.

רפיון ידיים, פרושו, ירידה בהכרת החשיבות של הדבר שבו צריכות הידיים להתעסק. כשלאדם יורד ערך החשיבות של העסק הוא מרפה את ידיו, ועל כן דוקא בפרשת עמלק כשכל ענינו של עמלק הוא הריסת בנין החשיבות, נמצא הוא לשון הזהב של חכמים "רפו ידיהן מהתורה". החזו"א היה סבור שעם ליצנות ניתן לבטל את כל סוגי העבודה זרה שקמו לעמ"י ובכללם ההשכלה הארוה. בספר קול חוצב הובא המעשה הבא:

בס"ד נחשבה פרשת תצוה זכור תש"פ

מצוות התורה – טכסיסי מלכות

מעשה בנכרי אחד שהיה עובר אחורי בית המדרש ושמע קול סופר שהיה אומר: "ואלה הבגדים אשר יעשו חושן ואפוד." אמר: הללו למי? אמרו לו לכהן גדול, אמר אותו נכרי בעצמו אלך ואתגיייר בשביל שישמימוני כהן גדול. בא לפני שמאי אמר ליה: גיירני על מנת שתשימוני כהן גדול, דחפו באמת הבנין שבידו, בא לפני הלל גייריה, אמר לו: כלום מעמידין מלך אלא מו שיודע טכסיסי מלכות לך למוד טכסיסי מלכות, הלך וקרא ביון שהגיע והזר הקרב יומת, אמר ליה: מקרא זה על מי נאמר, אמר לו: אפילו על דוד מלך ישראל, נשא אותו גר קל והומר בעצמו, ומה ישראל שנקראו בנים למקום ומתוך אהבה שאהבם קרא להם בני בכורי ישראל כתיב עליהם והזר הקרב יומת גר הקל שבא במקלו ובתרמילו על אחת כמה וכמה... בא לפני הלל אמר לו: ענוותן הלל ינוחו לך ברכות על ראשך שהקרבתי תחת כנפי השכינה... שבת דף ל"א ע"א.

נראה לכאור המשא והמתן שהיה לו להנכרי שבא להתגיייר, עם רבותינו גדולי התנאים. שהוא רצה למעון שלא יתכן שהשכר שניתן לכהן גדול יהיה שונה מהשכר שניתן לגר צדק, שבא לחסות תחת כנפי השכינה, שהרי הסברא נותנת שהשכר ימדד לפי המאמץ וההקרבה של האדם ולא מעמדו והיותו ממשפחה מיוחסת, ובצורה זו רצה לבדוק את אמיתת התורה, כלומר שאם התורה אינה נותנת הזדמנות שזה לכל אדם באשר הוא, ולא מאפשרת לגר ללבוש את בגדי הכהן הגדול, הרי שחסרה היא את חוקי היושר והצדק חס ושלום. ושמאי הזקן טען כלפיו, שאם אין לו הבנה כמה משפטי השם צדקו יחידיו, הרי זה לאות על חוסר הרצינות שהוא בא להתגיייר, ולכן לא רצה לקבלו, ודחפו באמת הבנין. והנה אכן טעות חמורה ועקרונית טעה הנכרי, שחשב שבגדי כהונה הם שכר או הטבה שניתנת לכהן הגדול, ואולי שורש הטעות היה נעוץ בכך שפירש הכתוב ועשית בגדי קדש לאהרן אחיך לכבוד ולתפארת, כלומר לכבוד ולתפארת לאהרן הכהן, ולא היא, התהלה והתפארת לחי העולמים, אשר לו הגדולה והגבורה והעוון והממשלה, ובגדי הכהונה תפקידם לפאר למלך יוצר כל, והכהן הגדול לכבוד קונו הוא לובש את בגדי הכהונה, ולא לכבוד עצמו ח"ו.

ואולם אותו נכרי כאשר היה עדיין בנכריותו, טעה בטעותו של המלך אחשורוש, אשר מלאו לבו הרע ללבוש הבגדים המקודשים, בגדי כהן גדול, בהראותו את עושר כבוד מלכותו ואת יקר תפארת גדולתו, כאשר דרשו חז"ל במסכת מגילה דף י"ב. וכל זה הרי היה להראות את (כאילו) גדולתו של אחשורוש. וכמו כן אותו נכרי שגה באותה שגיאה לחשוב את בגדי הכהן הגדול כבאים לפאר ולכבוד את הלוש אותם ולא את מלך הכבוד. ולכן עשה תנאי קודם למעשה שאם יתגיייר אחת דתו ללבוש בגדי כהן גדול.

והאמת הנפלאה היא, שמאחר שבגדי כהונה דכהן גדול, תכליתם לכבוד הבורא יתברך, אם כן הרי גם כאשר זר אינו לובש הבגדי כהונה, הוא מכבד להשם יתברך דווקא על ידי שאינו לובש את בגדי כהן הגדול מאחיו. וכל אדם כאשר הוא, בתפקידו המסוים ובמעמדו, בהנהגתו הישרה לפי מצוות התורה, הוא מכבד השם לא פחות, ולפעמים אף יותר, מהכהן הגדול בעצמו. והרי אמרו, יקרה היא מפנינים, מכהן גדול שנכנס לפני ולפנים. כלומר שיהודי העמל בתורה ומקיים מצוותיה הרי הוא ככהן גדול ואולי אף יותר ממנו.

והנה הלל הזקן עמד על כך, שיתכן שאם אותו נכרי יתגייר, וילמד תורה אחרי שיתגייר, הרי יכיר וידע את האמת הנפלאה וישמח בה, שאפילו משה רבינו בעצמו, ישמח במתנת חלקו, כי עבד נאמן קראת לו... ולכן גיירו ואמר לו שעליו ללמוד טכסיסי מלכות, ומשמע שטכסיסי מלכות הם דרכים לכך שיהיה ראוי לדרגא של כהן גדול הלובש בגדי כהונה. ואכן כאשר למד התורה בעומק ההבנה, והגיע להפסוק הזור הקרב יומת, שאל למי נאמר פסוק זה, וענו לו אפילו למלך ישראל, הכיר בכך שבגדי כהונה לא ניתנים כמתנה אישית לכהן גדול, אלא משמשים לו כלים לעבוד את בוראו, ולפאר ליוצרו על שם כבוד מלכותו. ומזה הגיע למסקנא שכשם שכהן גדול מקדש השם יתברך על ידי שלובש בגדי כהונה, כך כל אחד מישראל מקדש השם בדווקא על ידי שאינו לובשם...

והנה אותו הגר צדק הגיע לדעה זו כאשר ראה ונוכה, שאפילו מלך ישראל נאמר עליו והזור הקרב יומת, והרי שבגדי כהונה אינם לכבוד ולתפארת לאהרן, אלא להקדוש ברוך כביכול, וזוה הבין עוד לדעת שאם הוא נבדל מבגדי כהונה ומעבודה בבית המקדש, וכל זה למען שמו יתברך באהבה, הריהו ממש ככהן גדול עצמו... ואלו הן טכסיסי המלכות שלמדו הלל הזקן...

ולפי דרכינו למדנו אנו שכל דיני התורה מצוותיה ואזהרותיה, אינן הגבלות הרהקות והדרות, כי אם פשוט, טכסיסי מלכות... וכאשר נשמור אותם נהיה, ממלכת כהנים וגוי קדוש...

יאר וינשטוק

בית צדיקים יעמוד (סיפור לפורים)

יום אזור בזמיו של חזקי קלמנוביץ ותלמידיו הסוערות בברית לנכד הבן

זמזום הפלאפון קרע את השקט. חזקי קלמנוביץ (כל השמות בסיפור בדויים) הקיץ משנתו בבהלה. "מי מתקשר כ"כ מוקדם? קרה משהו?" היה ההרהור הראשון שחלף במוחו. הוא שלח את ידו מתחת לכר ושלף משם את הפלאפון הרוטט.

חזקי הוא מסוג האנשים שהפלאפון לא מש מחייהם לאורך כל שעות היממה. גם בלילה בזמן השינה המכשיר מונח למראשותיו. "אולי יצטרכו אותי בדחיפות באמצע הלילה", הסביר לרעייתו שתמהה על המנהג המגונה והמסוכן הזה.

על הצג המהבהב הופיע שמו של אברומי שטרנגולד. כל עייפותו של חזקי פגה ברגע. 'קורה משהו, אם הוא מתקשר אלי עכשיו!'

נטל ידיו בחפזון ומיהר להרים לפני שהמטלפן מוריד.

"חזקי", אברומי נשמע עליז במיוחד, "סליחה שהערתי אותך בשמונה במקום בשעה הקבועה שלך בשמונה וחצי, אבל היה מתאים לחסיד שרוף כמוך לבוא בשבע בבוקר לתפילת שחרית עם הרבי שליט"א".

חזקי רטן חרישית, זו היתה עקיצה קבועה של אברומי שטרנגולד. אברומי הקפיד להשכים קום ולהתפלל מדי יום ביומו בשעה 7 בבוקר במנין של הרבי, גם אם הלך לישון בשעה מאוחרת. זה לא היה קל עבורו, שכן משגיח הישיבה לא הרשה לבחורים להתפלל במנין של הרבי, אלא אך ורק בהיכל הישיבה. אך אברומי התעקש "אין כמו תפילה עם הרבי". המשגיח התעקש שבחור חייב לשמור על סדרי הישיבה, אבל אברומי טען "כך היום שלי נראה אחרת".

"אם כך הוא נראה כשמתפלל עם הרבי, מי יודע איך היה נראה אם לא היה מתפלל אתו..." חשב המשגיח. אחרי סדרת מאבקים וויכוחים, התייאש המשגיח והתנחם בכך שאברומי קם בזמן מדי בוקר. חזקי לעומתו, כלל לא חלם על כך. ליתר דיוק, באותן שעות הוא דווקא כן אהב לחלום את חלומות הלילה שלו. "אתה צודק", הסביר פעם לאברומי, "אבל, אתה כבחור בישיבה נטול עיסוקים בלילות, לא תבין אותי. אני ער כל לילה עד שעות מאוחרות, והילדים הקטנים בוכים ומפריעים באמצע הלילה. אם אקום מוקדם בבוקר, לא אוכל לתפקד ביום".

זה היה נכון חלקית. חזקי אמנם היה הולך לישון מאוחר, אבל מרוב עייפות כלל לא שמע את הילדים הקטנים בוכים. ומלבד זאת, גם נהג לפצות את עצמו בשנת צהריים הגונה...

"אתה שומע חזקי? ממש הרגע בסיום התפילה אמר לי איציק שאולזון, העוזר של ר' משה וייסמן גבאי האדמו"ר שליט"א, שהברית של נכד הרבי - בן בנו ר' יוס'ל, תהיה היום!"

חזקי נדרך "מאיפה הוא יודע? ומתי הברית?"

"מדובר שכבר ב-10", ענה אברומי, "ר' משה אמר לו שהרופא בדק הבוקר את התינוק וראה שהביילא רובין ירד".

"אתה מתכוון הבילירובין".

"נכון, ברבולין, או משהו כזה, ירד, והתינוק כבר לא צהוב, אז הוחלט שעושים את הברית היום. רק עכשיו מתחילים לעדכן את הציבור, אבל אני רציתי שאתה תהיה הראשון שיודע!"

חזקי התחיל להילחץ. "אברומי, צריך להתקשר מיד לעדכן את ה"שידור הארצי" ולהודיע לאהרלה רוזנטל הצלם! נס שעדיין לא הדפסתי את העלון. זו הידיעה הכי מרעישה!"

"לאהרלה רוזנטל אני אודיע, תתקשר אתה לשידור הארצי."

"אתקשר אליהם מיד. אברומי, תודה שהודעת לי. רק רגע, אברומי!" נזכר פתאום לפני סיום השיחה, "אל תשכח את השלטים הגדולים!"

"בודאי חזקי, אחד השלטים כבר בחוץ. עוד מעט תולים אותו."

חזקי סיים את השיחה ולחץ מיד לחיצה ארוכה על הספרה 3 - 'מחייג אל מוישה הרשקוביץ' נרשם במסך. הוא המתין בחוסר סבלנות עד שמוישה ירים את הטלפון. "כן חצקלה, מה כבר חדש בשעות כ"כ מוקדמות, כבר התאוששת מאירועי אמש?"

חזקי התעלם מהעקיצה, "תקשיב טוב מוישה, ממש עכשיו הוחלט שהבוקר בשעה 10 תתקיים הברית לנכד של הרבי שלנו. התינוק היה צהוב כמה ימים, ועכשיו הוא כשיר לברית. לכן התקשרתי כדי שתהיה הראשון שמשדר את הידיעה."

"תודה לך חזקי, הידיעה מיד יוצאת לשידור."

"אבל תקשיב מוישה", אמר חזקי, "בפעם הקודמת השדרן שלך לא אמר "מרן" וזה היה מאד אכפת לחסידים רבים, אז שהפעם יקפיד יותר."

"קשה לי לשלוט על זה", התלונן מוישה, "תעזור לי לנסח את הידיעה".

"אין בעיה, תרשום כך: ידיעה בלעדית לשידור הארצי! כעת נמסר לנו באופן בלעדי וייחודי כי הבוקר בשעה 10 תתקיים שמחת הברית לנכד כ"ק מרן האדמו"ר מקראנץ-רומילוב שליט"א, בן בנו הרה"צ רבי יוסף זאב שליט"א. מוישה קטע אותו, "חזקי אל תסחף! יוסל הוא הבן כמעט הכי צעיר של הרבי, אני לא נותן לו תואר הרה"צ, מספיק לו הרה"ח".

"מה פתאום?" מחה חזקי, "הוא בן של רבי, אז מגיע לו תואר הרה"צ".

אחרי ויכוח קצר התפשרו מוישה וחזקי על התואר "הרה"ג".

"תוך שתי דקות הידיעה משודרת", הודיע מוישה, "ואל תשכח, את התמונות אתה שולח רק אלי".

"כמובן", הבטיח חזקי, וסיים את השיחה.

הוא הניח בצד את הפלאפון, והחל להתארגן במהירות. הבית היה ריק כמו בכל יום בשעה זו. רעייתו וילדיו כבר עזבו מזמן את הבית, אבל הוא היה ממשיך לישון "כדי לצבור כוחות ליום החדש".

הוא מיהר אל המחשב, שגם אותו היה משאיר פתוח בכל שעות היממה "כי חבל על זמן ההדלקה והכיבוי", וגילה כי התקבלו כמה הודעות חדשות בתיבת הדואר האלקטרוני. אחת מהן היתה הגיליון השבועי של "חדשות ארץ הקודש וארצות תבל - שע"י השידור הארצי".

חזקי החל לעבור בלהיטות על התמונות, וחיפש מיד את תמונות השבוע החולף מחצר קראנץ-רומילוב. הוא חיך לעצמו בשיעור רצון, רוב התמונות מחתונת אחיין הרבי, ומביקורי אדמו"רים אצל הרבי והרבי אצל אדמו"רים - היו התמונות שהוא צילם! תוך כדי הבטה בתמונות חייג ל"שידור הארצי" לשמוע אם הידיעה כבר משודרת.

"חדשות הבוקר בשידור הארצי, בוקר טוב לכולכם!", הדהד קולו הדרמטי של השדרן, לפי מידת הדחיפות והדרמטיות שבקולו, היה נשמע שישראל כבר הפציצה את הכור הגרעיני של איראן וזו האחרונה הגיבה בשליחת טילים אטומיים על תל אביב.

"ידיעה בלעדית לשידור הארצי! ברגעים האחרונים ממש נמסר - בלעדי וייחודי לשידור הארצי - כי היום בבוקר בשעה 10 בבוקר - היום בבוקר תתקיים שמחת הברית בבית המדרש המרכזי הגדול והמפואר של חסידות קראנץ-רומילוב המעטירה והמכובדת - לנכדם המשותף של כ"ק מרן האדמו"ר מקראנץ-רומילוב שליט"א, בן בנו הרה"ג רבי יוסף זאב שליט"א, ומחותנו ראש ישיבת בית חיים יעקב. בברית ישתתפו המוני החסידים שיגיעו מכל רחבי הארץ והעולם, וכן רבנים, אישי ציבור והמוני חסידים. כעת אנו עוברים בשידור חי לשמוע את קולות השמחה בחסידות בעת עיצומן של ההכנות הקדחתניות לברית".

"איזו הפתעה", מלמל חזקי לעצמו, "בודאי אברומי אחראי לזה".

בשידור החי נשמעו קולות הפועלים גוררים את הפארענצ'עס בהיכל הטישים תוך כדי צעקות בשפה אפרו-שמית לא מזוהה.

*

הוא התקשר ל"קול החידושים" הקו המתחרה ל"שידור הארצי", ונהנה לשמוע שהעדכון האחרון שלהם הוא עדיין מאתמול בלילה. בעבר היה דואג לעדכן גם אותם, אבל מאז העמיקו קשריו עם מוישה הרשקוביץ מנכ"ל "השידור הארצי", נהיה מחויב לו והעדיף לשרת את האינטרסים שלו בעקיפת מתחריו. הוא המשיך לבדוק את ההודעות במחשב, באחת מהן התקבלו תמונות טריות מאירועי אמש מסוכנות תא"ר (תערוכת אדמו"רים ורבנים יומית). בכל בוקר הוא בודק את התמונות בעיון, אבל עכשיו הוא מאד מיהר, והשאיר את התמונות על מסך המחשב, כדי שיזכור לעיין בהן כשישוב.

חזקי יצא במהירות מהבית כשאינו שוכח כמובן לקחת עמו את המצלמה, ורץ מיד למכולת. המוכר, ניסים תורג'מן, כבר ידע מה הוא רוצה.

"בשבילך הרב חזקאל, כבר הכנתי שקית עם כל העיתונים", הושיט לו שקית עמוסה עד להתפקע. "רק את העלון שלך עדיין אין לי, אולי תרצה שנמכור גם אותו?" חזר ניסים על הבדיחה השבועית הקבועה שלו, ומילא פיו בצחוק גדול.

חזקי הושיט למוכר את התשלום ונטל את השקית. כמעט וקרס תחתיו מכובד המשא. הוציא במהירות את גיליון "חדשות ארץ ישראל", עלעל בין דפיו. ובחן בעיון את תמונות החסידות. "כאן זה יותר ברור מאשר במחשב", הסביר פעם למי שלא הבין למה הוא צריך לשלם כסף על עיתון, כשהוא ממילא מקבל אותו ישירות למחשב.

החזיר את העיתון לשקית והזדרז לצאת מהמכולת. "לאן אתה ממהר רבי חזקאל?" תמה ניסים המוכר, "כל שבוע אתה קורא פה אצלי את כל התמונות של כל העיתונים".

"יש ברית", הסביר לניסים, "אני חייב לרוץ". הוא שמע מרחוק את ניסים צועק לעברו "שיהיה לך הרבה מזל טוב. לפי הלחץ שלך אתה כנראה הסנדק, או לפחות המוהל"...

ניסים פנה לשאר לקוחותיו, "ראיתם פעם כזה חסיד? אברך צעיר, אבל ממש כמו הסיפורים על החסידים של פעם. כל כך קשור לרבי שלו! כל היום רק חושב על הרבי".

השעון כבר הראה על 9, וחזקי נחפז לבית המדרש. נכנס מיד להיכל הטישים לראות את המקום הערוך לקראת הטיש. כמה בחורים החזיקו את השלט הגדול של "שמחת בית קראנץ-רומילוב". אברומי שטרנגולד עמד ופקד עליהם כשאזניית הפלאפון תחובה באזנו. "תורידו מימין! תעלו משמאל! כך זה לא מוצלח. לא יראו את כל המילה 'קראנץ-רומילוב' כשהמכובדים ישבו במזרח. קצת יותר גבוה! מהעמדה של שימשי הצלם זה עדיין קצת מסתיר, זה לא יצא טוב בתמונות".

כשראה את חזקי פנה אליו בבהילות, "תקשיב ל'קול החידושים', העדכון שלהם חלש". הוא הפעיל את הרמקול במכשיר:

"קול החידושים של היום בבוקר. בשעה עשר תיערך הברית לנכד האדמו"ר מקראנץ-רומילוב, בבית המדרש קראנץ-רומילוב. באירוע ישתתפו קהל גדול ואדמו"רים ורבנים ואישי ציבור וקהל גדול".

"אין מה להשוות", פלט חזקי, "אין להם את העוצמה של השידור הארצי, שם הם עושים לנו כבוד גדול". "ידעת איפה להשקיע", טפח אברומי טפיחה עזה על שכמו, ונחפז לראות את הפועלים המסדרים את השולחנות. חזקי שמע אותו יורה צרור פקודות לעבר המלצרים המסדרים את הצלחות לסעודת הברית. "אתה לא מתבייש?! צעק פתאום אברומי על אחד המלצרים, "שמת צלחת רגילה במקום של הרבי? אין לך כבוד לרבנים?!"

המלצר עמד נבוך, לא מבין מה רוצה ממנו הבחור המגודל והמיוזע, ומלמל חרישית שכך אמרו לו לסדר. "אתה תסדר את כל שאר המקומות!" נזף בו אברומי, "אני אחראי על המקום של הרבי שלנו, זה לא שייך אליכם!".

המלצר נמלט מאזור מקום הרבי שמא יכשל בעבירה חמורה נוספת.

חזקי חיך לעצמו בשביעות רצון. כך צריך לדאוג לרבי, וטוב שיש מי שעומד על המשמר. הוא תהה מדי פעם במקרים כאלו, אם הרבי יודע את גודל ההשקעה והמסירות שלו ושל חבריו כדי לשמור על כבודו ולפרסם אותו בכל הזדמנות. "מסתמא הוא יודע ומאד מעריך" הרהר לעצמו. הוא תכנן כבר כמה פעמים לבקש מאחד מזקני החסידים שיספר לרבי על רוב פעלו, אך דחה זאת עד שיתאספו מקרים רבים. פעמים רבות דמיין לעצמו מחזה שכזה...

הוא עומד בחדר הרבי. האדמו"ר מרעיף עליו מחמאות ותשבחות והוא מסמיק בענווה. אחר כך הוא יוצא מחדר הרבי והחסידים מביטים בו בהערכה. כמה מחשובי החסידים ניגשים אליו, ולוחצים את ידו בחום. "אה! ר' יחזקאל!" ואז הם טופחים על שכמו בחביבות ולוחשים באוזניו "ווארטים" שנונים.

כבר שמע באזני רוחו את רבי שמואל זיסמן, מזקני העדה לוחש לאיטו, "זכית לרומם את קראנץ-רומילוב לדרגה שלא היתה מאז היווסדה. אתה הופך אותנו לחסידות מכובדת!" והוא - חזקי מצטנע ברוב ענווה ואומר "לא, זה לא רק אני. יש כאן עוד כמה שעוזרים ומסייעים". שני ילדי חמד ניגשים אליו עם חומש פתוח, ושואלים אותו במבוכה אם הוא יכול להסביר להם פשט ברש"י...

התפכח מהחלום המתוק באי רצון. המציאות בוערת יותר.

נכנס להיכל בית המדרש וחיפש לשווא את נרתיק הטלית ותפילין. בכדי למצוא אותו, נאלץ לאמץ את מוחו היכן סיים את אתמול את הפטפוט היומי שאחרי התפילה. לבסוף נמצאו התפילין בארון הספרים שמחוץ לבית המדרש, לשם יצא אחרי התפילה עם כמה מחבריו כדי שלא להפריע בפטפוטם ללומדי ביהמ"ד.

באותה שעה כבר לא היו מנינים בהיכל ביהמ"ד, אבל חזקי לא העלה על דעתו ללכת לשטיבלאך הסמוכים ולחפש בהם מנין. הוא עלול לאחר לברית! ומלבד זאת, עוד מעט יבואו כמה חברים, ומן הסתם יהיה מענין.

כשהטלית מונחת על כתפו חייג שוב ל"שידור הארצי" לשמוע את העדכון האחרון.

"השידור הארצי בוקר טוב! לקראת שמחת הברית לנכד מרן האדמו"ר מקראנץ-רומילוב, אנו מבקשים לקבל עדכונים שוטפים מכתבינו הפרוסים בכל רחבי הארץ. כעת אנו עוברים בשידור ארצי ישיר לכתבנו אריה סופר בחניון ביתו של הגאון הצדיק המקובל המופלא רבי יצחק מרדכי שוורצברד שליט"א ראש ישיבת "בית יעקב חיים", היוצא כעת לשמחת הברית. אנו פונים אליך, אריה, תשתף אותנו במה שאתה רואה".

"שלום לכל המאזינים, כאן אריה סופר", פתח הכתב הנמרץ בנימה בומבאסטית שלא היתה מביישת את קריין הבי.בי.סי. המבשר על נפילת ברלין בשלהי מלחמת העולם השנייה והתאבדותו של היטלר ימ"ש בבונקר. "ברגעים היסטוריים אלו אני עומד כאן בחניון בית הגה"צ ראש ישיבת בית יעקב חיים. מזג האוויר נאה אבל המתח מורגש היטב. ראש הישיבה מתעכב מעט בביתו, כי עדיין לא סיים את לימודו היומי במשנה ברורה. ועד שייצא, נספר לכם מעט על גדלותו".

שכן גלוי ראש שעמד ובהה במחזה התערב לפתע, "אני יכול לספר לך מי זה השכן שלי הצדיק, הוא מה זה קדוש. כולו קדושה. אם רואה סידור מתפלל בו. רואה לולב מנענע אותו. רואה תפילין מניח אותן, בעינים עצומות, אפילו בלי לקרוא את הוראות השימוש".

השדרן היטה את המיקרופון בחזרה אל פיו. "והנה, בדקות מיוחדות אלו יוצא ראש הישיבה מביתו. הנה כעת נפתחת הדלת, אתה שומע אותי, זלמי? כבר רואים מרחוק קווצה מזקנו של ראש הישיבה. כעת נפתחת הדלת במלואה, והנה אנו זוכים לראות את כל מראהו ההדור. ההתרגשות גוברת. כעת הוא מניח את ידו הימנית על המזוזה, ומנשקה. כאחד שמסקר רבות את ישיבת בית יעקב חיים, אני שם לב כי הפעם ראש הישיבה השתהה ליד המזוזה כמה שניות יותר מהרגלו. ככל הנראה נשא תפילה לשלומו של הרך הנולד שהוא נכדם המשותף שלו ושל מחותנו מרן האדמו"ר שליט"א מקראנץ-רומילוב. אולי עוד מעט תהיה לנו גישה ונצליח לראיין את אחד מבניו של אחד המקורבים לנהג המחליף של ראש הישיבה, ואולי נוכל לדעת מה היו מילותיו הטהורות והנשגבות של ראש הישיבה הצדיק המקובל. כעת הוא פוסע את הפסיעה הראשונה ברגלו הימנית בדווקא! והנה ראש הישיבה מתקרב לכיוון הרכב, והנה אני שם לב שעל פניו של ראש הישיבה שרויה אווירת שמחה ייחודית שטרם ראיתי".

הנה ראש הישיבה נכנס לרכב, כשמאחור מצטופפים כמה ממקורביו. וכעת נגיע לסקופ. אנו מודיעים בבלעדיות שראש הישיבה הוא חמיו של הרה"ג ר' יוסף זאב נייגלוואסר בנו של מרן האדמו"ר מקראנץ-רומילוב, ובכך אנו מתרצים את השמחה המיוחדת בה הוא שרוי. כיון שהוא סב הרך הנולד, שהוא נכדם המשותף שלו ושל האדמו"ר מקראנץ-רומילוב. עד כאן העדכון. אנו יוצאים למסע בעקבות ראש הישיבה, בנסיון, אולי נצליח, לעקוב אחרי כל פרט מהנהגותיו בזמן הנסיעה ההיסטורית".

תחושת שמחה מילאה את חזקי. "אנחנו במוקד העניינים!". הוא החל להתפלל במהירות, תוך שהוא מדלג על קטעים מהתפילה, כמו שעשה בכל פעם שמייהר. ליתר דיוק, הוא השאיר מהתפילה כמה קטעים בלבד... היה לו סדר ברור: ברוך שאמר, אשרי וישתבח, קריאת שמע ומיד שמונה עשרה. שלוש דקות מרוכזות ומלאות בתפילה. גם היום התכוון לעשות כך, את הקטעים החסרים ישלים אחרי הברית.

"אבל הרבה פעמים אתה מחליט כך, ואח"כ שוכח ולא משלים" נזף בו מצפוננו. 'הפעם זה שונה' ענה לעצמו במחשבותיו, 'זו שמחה של הרבי, אני עוסק במצווה, והעוסק במצווה פטור מן המצווה. בזכות המצווה אזכה להשלים את שהחסרתי. וחוצמזה, עכשיו אני לא מרוכז, ואח"כ אתפלל ביתר כוונה'.

כשהיה באמצע קריאת שמע צלצל הפלאפון, "נו או?".

"חזקי", זה היה אברומי, "איפה השלטים של החצר והרחובות?".

"נו או, וקשרתם לאות על ידך", מלמל בסלולארי את הפסוקים, "נו או, עויד מעט", אמר בלשון הקודש. אברומי התפוצץ מצחוק "באמצע קריאת שמע לא מדברים גם בלשון הקודש". חזקי נבוך לרגע, ואז ניחם את עצמו שהמילים "עוד מעט" הן חלק מפסוק (הוא רק לא זכר איזה פסוק, האם "עוד מעט וסקלונ" או "עוד מעט נצא ממצרים" או משהו כזה).

תפילתו של חזקי לא ארכה זמן רב. עוד באמצע שמונה עשרה החל להסיר מעצמו את התפילין. פסע לאחוריו "עושה שלום" באמצע ברכת "על הצדיקים", (הרבי שליט"א הוא לא אחד מהם?) הוריד בזריזות את הטלית תוך כדי שהוא מעיף ארצה כוס פלסטיק מלאה בקליפות של גרעינים, ורץ במהירות להביא את השלטים ממחסן בית המדרש.

חזקי ואברומי עמדו וניצחו על מלאכת הבחורים תולי השלטים, והדריכו אותם היכן ואיך לקבוע כל שלט: "כאן את השלט "ברוכים הבאים לשמחת בית קראנץ-רומילוב", כאן את השלט "עזרת נשים מסביב", והעיקר - את השלט הגדול מעל פתח הבנין "חצר הקודש המעטירה המפוארת והמכובדת קראנץ-רומילוב מקדמת בברכה את המוני החסידים מהארץ ומחו"ל שבאו להסתופף בצל רעיא מהימנא בעת שמחת כ"ק מרן עט"ר רבינו אדמו"ר שליט"א. יאריך ימים על ממלכתו הוא ובניו כל הימים ונזכה לקבל פני משיח צדקנו ובנין בית המקדש במהרה בימינו ותן חלקנו בתורתך ומלכנו בראשנו ונאמר אמן".

השלט הזה היה עיקר גאוותם של חזקי ואברומי שטרחו באחת השמחות הקודמות והשקיעו הון רב בשלט ענק וצבעוני, "כי זה מאד מכבד את החסידות".

"לשים את 'ענבי הגפן'?" צרח בחור צרוד ממרומי הסולם, "לא, מה הקשר?" השיב חזקי בצעקה, ומיהר לענות לפלאפון המצלצל.

*

אתא ובאה סוף סוף השעה 10, השעה היעודה לברית. חזקי היה כבר דרוך כולו. הוא צריך לעקוב אחרי כל מהלך הברית. לצלם תמונות בנוסף לתמונותיו של צלם המערכת של "חדשות ארץ ישראל", כי כדאי שתהינה תמונות מזוית נוספת, ובעיקר, לשמוע שהשידורים ב"שידור הארצי" עונים על דרישותיו. הוא חייג שוב:

"השידור הארצי, בוקר מיוחד לכולכם! אנחנו עוברים בשידור ישיר וארצי לביהמ"ד הגדול של קראנץ-רומילוב, לקראת שמחת הברית של נכד מרן האדמו"ר שליט"א. במקום כבר נמצא שליחנו המיוחד לברית בְּעָרֵי קלוזמן, שלום ובוקר טוב"

חזקי מיהר להיכל הטישים שהיה עדיין ריק ברובו, כדי לראות מיהו הכתב החרוץ שכבר הגיע למקום. הוא ראה אברך צעיר, מקורצף זקן ומתולתל פיאות קטנות מבריקות בג'ל איכותי, עומד בפינת ההיכל. חזקי התקרב כדי לשמוע מקרוב את השידור החי. "שלום לכל המאזינים. ברגעים מיוחדים אלו אנחנו נמצאים, בהיכל בית המדרש הגדול והמפואר של חסידות קראנץ-רומילוב. במקום כבר מתאספים מאות חסידים, דרוכים ונרגשים לקראת השמחה הגדולה והמרטיטה. עוד מעט ייכנס לכאן הרבי שליט"א וטקס הברית יתחיל, אנו כאמור מלווים את האירוע לכל אורכו."

חזקי הביט בדאגה באולם הריק: כעשרה אורחים בפינות, שלושה בחורים על סולמות, ועוד שלושה מתרוצצים כאחוזי תזזית. המלצר שמקפל את המפיות לא נחשב כי הוא נראה גוי.

'טוב שהוא לא אמר כמה באמת יש כאן' חשב בדאגה, 'אבל בתמונות יראו שאין ציבור גדול'.

הוא חייג שוב. "השידור הארצי! כעת נמסר בידיעה בלעדית כי הסבא הגה"צ רבי יצחק מרדכי שוורצברד שליט"א ראש ישיבת "בית יעקב חיים", הגיע כעת להשתתף בשמחת הברית לנכד המשותף שלו ושל הרבי. בעוד כמה דקות יכנס האדמו"ר שליט"א והמעמד ההיסטורי יתחיל."

דמותו של ראש הישיבה נראתה בפתח. חזקי מיהר לעברו, וראש הישיבה שחשב שהוא מגיע ללחוץ את ידו, כבר הושיט את ידו לחזקי, אך היא נשארה תלויה באויר. ידו של חזקי לא היתה פנויה ללחיצה, היא אחזה במצלמה שהנציחה את פני ראש הישיבה.

חזקי היה מרוצה מעצמו, 'אף אחד לא צילם את ראש הישיבה נכנס, והתמונה שתתפרסם, תהיה רק שלי'. הוא ניגש לאבי הבן שעמד כששפתיו לוחשות בדבקות את תפילת 'יהי רצון' שלפני הברית. "מזל טוב, וסליחה שאני מפריע לך ר' יוסף. אבל תוכל להראות לי את רשימת הכיבודים?"

ר' יוסף הביט בו בתמיהה וסימן לו תנועה שהראתה 'אתה רוצה להכריז את הכיבודים?'

"לא, ממש לא" סרב חזקי, "אני לא מסוגל לעשות כאלו דברים, אני רק רוצה לראות איזה מכובדים יקבלו כיבודים, כדי לדעת להתכונן מראש".

אבי הבן נעץ בו מבט משתומם, אבל נתן לו את הפתק.

חזקי עבר במהירות על הרשימה, וסימן לעצמו אלו כיבודים שווים תמונה, ואלו מהם יקבלו בני המשפחה, 'איזה דוד מצ'וקמק שלא שווה תמונה'.

שקט הושלך בהיכל. הרבי נכנס מלווה בגבאיו כשהצלמים מסתערים לעברו ומבזיקים במצלמותיהם. חזקי

השתדל לעמוד הקרוב ביותר לפתח, אמנם לשם כך היה צריך להתקוטט עם צלם אחד העיתונים, אבל העיקר שהתמונה שלו תצא הכי טובה. תוך כדי הצילום היטיב את האוזניה על אזנו כדי לא לפספס אף דיווח של "השידור הארצי".

הוא דאג לצלם את הרבי מכל זווית צילום אפשרית. "חבל שזאבי לא כאן" חשב. זאבי היה בנו הקטן בן החמש, הוא יכול להידחף בין רגליהם של הגבאים ולצלם את הרבי קרוב יותר מכולם. כך עשה בחתונה הקודמת, במעמד החופה. אמנם לא כל התמונות יצאו כ"כ מוצלחות כיון שצילם אותן ילד בן חמש, אבל לאף צלם אין תמונה

שצולמה ממש מתחת לפניו של הרבי ומראה את סנטרו עטור שיער השיבה בצילום תקריב מדהים. עד היום הוא לא סלח למי שניסה לטעון שזו תמונת חמיו בליל תשעה באב. היתה שם גם תקלה מצערת. כאשר ביקש החתן לשבור את הכוס, דרך בכח על רגלו של זאבי שנכנס בין רגליו מתוך כוונה להנציח את המעמד. זאבי פרץ בבכי

סוער והפריע למעמד החופה, וחזקי היה צריך להפסיק את צילומיו כדי לקחת אותו משם ולהרגיע אותו.

תכונה הורגשה מכיוון פתח בית המדרש כאשר בן דודו של האדמו"ר, הלא הוא האדמו"ר מרומילוב-טוטין נכנס פנימה בהליכה איטית, נשען על מקלו כשהוא מלווה בשלושה גבאים נמרצים. חזקי לא צילם את הפמליה. "שיתייבשו" חשב לעצמו.

קול בכי של תינוק קטע את הרהוריו, "תתרכז" נזף חזקי בעצמו, "כל רגע פה שווה זהב".

הסבא הרב שוורצברד ראש הישיבה, כובד בברכות, וחזקי נדחק כדי לצלם את המעמד. יחד איתו נדחק גם בְּעָרֵי קלוזמן כתב השידור הארצי, שהקפיד מדי כמה שניות לומר בפלאפון תוך כדי שידור מהלך הברית "השידור הארצי, שידור חי וארצי!"

ראש הישיבה החל לומר את הברכה. כשהגיע למילים "ויקרא שמו בישראל" סובב את ראשו לעבר אבי הבן כדי לשמוע את שם הרך הנולד. באותו רגע עצם הרבי את עיניו והיה נראה בדבקות עילאה. חזקי נדחק יותר כדי שיוכל לצלם את הרבי, ודחף את איציק שאולזון מעוזריו של הגבאי הראשי, שעמד כשהמיקרופון בידו. איציק

נהדף על בערי קלזמן שבאותו רגע לחש בפלאפון את משפט המחץ. המיקרופון נתקע בתוך פיו של בערי, וכל הנוכחים בברית זכו לשמוע את הפתגם הקדוש "השידור הארצי, שידור חי וארצי!".

חזקי שהקשיב כל העת לשידור הארצי, שמע את השדרן שואל "בערי, מה קורה שם? אנחנו מפסידים את הרגע ההיסטורי של קריאת השם!"

הרבי פקח את עיניו בתימהון, וסונוור מהבזק מצלמתו של חזקי. הבעת תרעומת עלתה על פניו. חזקי נבהל ונסוג לאחור תוך שהוא נתקע בראש הישיבה. האוזניים הסלולאריות ניתקה מאוזנו וצנחה הישר לתוך היין. הגביע כמעט נשמט מידי של ראש הישיבה, וחלק מהיין נשפך. ר' משה וייסמן הגבאי הראשי, התעשת, והדף את חזקי ובערי שלטעמו כבר הגדישו את הסאה.

חזקי המשיך לצלם מרחוק, כשתחושת החמצה מלווה אותו. 'למה הרבי לא היה מרוצה?' חשב בעצב, 'הרי בזכות התמונות, כל עם ישראל יראו את גודל צדקותו ודבקותו'.

הברית הסתיימה באמירת עלינו לשבת. מקהלת הילדים "דודאי רומילוב" בניצוחו של ר' אשר ליינגהויזן פצחה בשיר "זה הקטן גדול יהיה, בית צדיקים יעמוד", מפרי לחנו של המלחין רבי יוסלה נאך-מאכער (שנקרא כך כיון שרוב יצירותיו היו 'שאלות'), מלחין החסידות, בעוד הקהל מסתער על שולחנות המגדנות. חזקי קטף שתי פרוסות רולדה ותחב אותן עמוק בכיס החליפה, לגם בחופזה כוס מיץ שתלש מידי של ילד תוך התנצלות "אני נורא ממהר" ורץ הביתה, להתארגן לבאות.

ללא הפסד של זמן חייג למוישה הרשקוביץ מנכ"ל השידור הארצי. "שלח לי במייל מיד את התמונות של הצלם שלך", ביקש ממנו, "אני צריך בשביל העלון שלי".

אחרי כמה דקות קיבל בדוא"ל את התמונות. הביט בתמונות הברית של הנכד המשותף ולבו החסיר פעימה. טלפון מבוהל לאברומי שטרנגולד, "מה עושים? אברומי, מה עושים? לא היה ציבור גדול בברית, כנראה בגלל שהברית לא תוכננה מראש, אבל זה יבזה את החסידות".

לאברומי היה פתרון גאוני.

"תכתוב שזה רק חלק מהקהל" הציע בפשטות.

חזקי צהל בשמחה. איך שכחתי. 'חלק מקהל האלפים שגדשו את ההיכל'. הנוסחה הגאונית. הרי טרם ייצרו את המצלמה שיכולה לצלם באירועים חרדיים את כל הקהל בבת אחת. ולכן כל תמונה מראה רק "חלק מהקהל". מיד התקשר למוישה הרשקוביץ ונתן את ההוראה המתאימה, "זה באמת רק חלק מהקהל, רוב הקהל לא הספיק להגיע", הסביר. הוא נזכר באפיזודה משעשעת, כשרצה להכניס פעם תמונה של הציבור בשיעור תורני שהתקיים בבית המדרש, אך בטעות נכנסה תמונת תקריב (קלוז אפ) בה נראו רק אפו ופיו הפעור (שלוש סתימות שורש, שן זהב אחת, ושתי סתימות רגילות) של אחד היושבים בשורה הראשונה. מתחת התמונה הופיעה הכיתובית 'בתמונה: חלק מהקהל'...

אחר כך התיישב לשלוח את התמונות שצילם ל"חדשות ארץ ישראל" ולסוכנות תא"ר (תערוכת אדמו"רים ורבנים יומית). הוא התמלא בשמחה כשכמה דקות אחר כך כבר קיבל בחזרה את התמונות כשנשלחו מהסוכנות לכלל הציבור. בלב מתרונן ערך את העלון השבועי של "חדשות קראנץ-רומילוב", אותו מילא בתמונות שצילם.

*

הפלאפון צלצל. על הקו היה מוישה הרשקוביץ. "חזקי, אני צריך ממך טובה גדולה. אתה פנוי בערב?" "אני בדרך כלל עסוק בענייני החסידות" שיקר חזקי, "אבל בדיוק הערב אני פנוי. מה יש?" "יש הערב חתונה של נכד האדמו"ר מקורניץ. החתונה בבית המדרש שלהם. זה באזור שלך. לי יש בעיה, לפני כמה שנים החליט האדמו"ר מקורניץ לאסור על כל העיתונים וקווי החדשות למיניהם להכניס דיווחים ותמונות על הנעשה בחסידות שלהם".

"שמעתי מזה בזמנו, אני לא מצליח להבין את זה. מאד משונה. למה הוא מוותר על החשיפה התקשורתית לחסידות שלו?"

"לא יודע בדיוק. גם אני לא מבין את זה. אבל אני לא יכול להלחם בו ולהמרות את רצונו. הוא טען אז, שזה משחית את הבחורים שעסוקים כל היום להתקשר ולשמוע אם אמרו ומה אמרו על החסידות. וטורחים תמיד לבדוק את התמונות בכל העיתונים. הוא אסר אז על הבחורים בישיבה לקנות את העיתונים ולהתקשר לקווי החדשות בטענה שזה מבזבז להם את הזמן ואת הכסף".

"אבל זה פוגע בך?" נזעק חזקי.

"אתה צודק, זה פוגע בפרנסתי", ענה מוישה, "אבל מה יכולתי לעשות? רצית שאצא נגד הוראה מפורשת של אדמו"ר?"

"לענייננו, אני לא יכול לשלוח לשם כתבים וצלמים, כי הם מכירים את האנשים שלי, וכשיראו אותם, מיד יאסרו עליהם לצלם ולשדר, ויודיעו לי מיד שלא אעז לפרסם תמונות. אבל אני רוצה שאתה תלך לשם, ותנסה לצלם. כאדם פרטי אולי לא יעשו לך בעיות, ואח"כ אנסה לפרסם את התמונות בסוכנות תא"ר ובעיתונים בחו"ל. כך אוכל לומר שזה הגיע אלי ממקור זר".

"כמו שהעיתונים כאן בארץ עושים בפרשיות שיש עליהם צו איסור פרסום", צחק חזקי, "אלך לחתונה, ובע"ה תהיה מרוצה".

